

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Çeşitleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz

Types of Works On Law On Intellectual and Artistic Works: A Comparative Analysis

Metin TURAN*

Öz

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na (FSEK) göre eser, sahibinin özelliğini taşıyan ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her türlü fikir ve sanat ürünleridir. Çalışmada, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile bu alanda dünyada öncü olan İspanya, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık Telif Hakları Kanunları incelenmektedir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, eser ve eser çeşitleri ile ilgili kanun maddeleri çerçevesinde sınırlandırılmakta ve bu doğrultuda Türkiye'de telif hakları koşulları ve sorunları tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Hipotezimiz, Türkiye, İspanya, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık, Bern, Roma, WIPO Telif Hakları, WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmeleri, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) ve Avrupa Birliği (AB) Direktiflerini onaylayıp mevzuatları ile uyumlu hale getirdiklerinden telif mevzuatlarında bir uyumsuzluk bulunmamaktadır, şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, ilgili ülkelerin telif mevzuatlarının eser ve eser çeşitleri açısından bir uyumsuzluğunun bulunmadığı ortaya çıkmış ve hipotez kanıtlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Telif, Eserler, Eser çeşitleri, Telif hakları, Öncü ülkeler, Uluslararası telif sözleşmeleri, İçerik analizi

Abstract

According to the Law On Intellectual and Artistic Works, work is any intellectual or artistic product bearing the characteristic of its author, which is deemed a scientific and literary or musical work or work of fine arts or cinematographic work. In this study, the Law On Intellectual and Artistic Works and the Copyright Laws of Spain, Germany, France and United Kingdom which are leading countries in this field are examined. This study where content analysis is used is limited to legal provisions related to the work and types of works and aims, in this context, to determine the conditions and problems of copyright law in Turkey. The hypothesis in this study is determined as, because Turkey, Spain, Germany, France and the United Kingdom have approved Berne Convention, Rome Convention, WIPO Copyright Treaty, WIPO Performances and

* Başmüfettiş, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ankara. (metinturan2172@gmail.com)

Phonograms Treaty, Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights and the European Union (EU) Directives and brought them in to conformity with their legislations, there is no mismatch in their copyright legislations. As a result of the study, it is ensued that there is no mismatch in terms of work and types of work between the associated countries' copyright legislations and, the hypothesis is proven.

Keywords: Law On Intellectual and Artistic Works, Copyright, Works, Types of works, Leading countries, Copyright, International copyright agreements, Content analysis

Giriş

Fikri haklar insanlık tarihini düşündüğümüzde çok da eski geçmişe sahip değildir. İlk çağlardan günümüze kadar çok farklı aşamalardan geçen ve eser sahibinin eseri üzerinde haklarını iddia edebileceği bu hak, ilk çağ ve orta çağda "bir şeyin aslına sahip olan ona da sahip olur" yaklaşımı nedeniyle hiç bulunmamaktaydı. O dönemlerde, herhangi bir kimse tarafından yaratılan bir eser, eseri elinde bulundurana (zilyedine) aitti. Yine o dönemlerde, eser sahibi maddi ya da manevi açıdan bir korumaya da sahip değildi. Telif hakkı, matbaanın icadı ile birlikte eserlerin çoğaltılmasının sağlanması sonrasında büyük gelişme kaydetmiştir. Bu sayısız çoğaltma bir kazancın ortaya çıkmasına sebebiyet verdiği için bu alanda bir korumanın bulunması ihtiyacı doğmuştur. Önceleri imtiyazlar şeklinde yayın evlerini ve sonrasında eser sahiplerini de kapsayan hakları içeren 1709 tarihli Kraliçe Anne Kanunu dünya telif hakları alanında bir ilktir. Bu yasadaki sonrakiler, eser sahibinin haklarını daha belirgin olarak temel alan ilk yasa olan ve 1789 Fransız ihtilalinden sonra (1791) yayımlanan Fransız Telif Hakları Kanunu (droit d'auteur) sayesinde eser sahibine 10 yıllık koruma sağlaması ile önemli aşamalara gelen telif koruması, artık günümüzde içinde eser sahiplerinin çeşitli sorunlarını barındırır da bu alanda çok önemli yollar kat edilmiştir (Telif Hakları Genel Müdürlüğü [THGM], 2012a).

Telif hakları gibi sınai mülkiyet hakları da fikri ya da entelektüel mülkiyet hakları¹ olarak adlandırılmaktadır. Patent, marka ve tasarım gibi sınai hakların günümüzdeki modern anlamdaki doğumu "Sanayi Devrimi" ile ilişkilendirilmektedir (Suluk ve Nal, 2012, s.23). Özellikle dünya ekonomi yönetimlerini etkileyen bu devrim ile birlikte bilim ve teknoloji ön plana çıkmış ve devletlerin, bilim ve teknoloji ile daha çok meşgul olmalarını sağlamıştır (Yılmaz ve Dalkıran, 2012, s.58). Dünyada meydana gelen değişimler ile birlikte, bu devrim sonrası, fikri mülkiyet haklarının özellikle sınai hakların korunması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Telif hakları ile ilgili olarak yukarıda da ifade edildiği gibi, önceleri çoğaltma gibi önemli bir özellikten yoksun olan eserler telif hakkı korumasına sahip değilken, çok sayıda çoğaltım imkânı ile birlikte ekonomik değerinin oluşması sonucunda korunmaya konu olmuş ve telif haklarını koruyan kanun hükümleri düzenlenmiştir. Böylece dünya

¹ Bu çalışmada, Fikri Mülkiyet ya da Entelektüel Mülkiyet Hakları, hem konumuz olan Telif Haklarını hem de Sınai Mülkiyet Haklarını ifade eden geniş bir kavram olarak kullanılmıştır.

fikri mülkiyet haklarında telif açısından yasal düzenlemeler yapılarak bu alanda gelişmeler de kaydedilmiştir. Buradan elde edilen önemli sonuç, hem sınai mülkiyet haklarının hem de telif haklarının korunmasında en önemli çıkış noktalarından biri bu hakların ekonomik değere sahip olmasıdır (THGM, 2012a).

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışmada, sosyal bilimlerde, kanunlar, kitaplar, web sayfaları gibi kayıtlı iletişim belgeleri temel alınarak "yargısal ya da amaca yönelik örnekleme" (purposive/judgmental sampling) dayalı içerik analizi (content analysis) yöntemi uygulanmıştır (Babbie, 2007, s.320). Ayrıca, yine çalışmada, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun (FSEK) eser ve eser çeşitlerinin (ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanat ve sinema eserleri) ilgili Kanun maddelerinin incelenmesi ve bu çerçevede koşul ve sorunların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. İnceleme kapsamında, yeri geldikçe, FSEK ile telif konusunda dünya tarihinde öncü olan Alman, İspanyol Fransız ve Birleşik Krallık gibi aynı zamanda Avrupa Birliği üyesi olan 4 ülkenin yine, eser ve eser çeşitleri hakkındaki telif düzenlemeleri ile karşılaştırılmak suretiyle FSEK'in eksik yönlerinin belirtilmesi ve bu konuda yapılabilecek hukuki çalışmalar hedeflenmiştir. Bunların yanında, Türkiye ile bu ülkelerin Fikri Mülkiyet Hakları kapsamında onayladıkları Bern, Roma, WIPO (World Intellectual Property Organization) ve WTO (World Trade Organization) anlaşmaları ve AB Direktifleri de analiz edilmiştir.

Yine, çalışma kapsamında orijinal isimleri ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu², İspanyol Fikri Mülkiyet Hakları Kanunu (La Ley de la Propiedad Intelectual, 1996)³, Alman Telif Hakkı ve Komşu Hakların Korunması Hakkında Kanun (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte, 1965)⁴, Fransız Fikri Mülkiyet Hakları Kanunu (Code de la propriété intellectuelle, 1992)⁵ ve Birleşik Krallık Telif, Tasarımlar ve Patentler Kanunu 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988, the 1988 Act)⁶ hükümleri çevrilerek içerik analizi yöntemi ile incelenip ilgili kanun maddeleri değerlendirilip karşılaştırılmıştır. Tüm bunlar ile birlikte, Türkiye ve bu ülkelerin fikri mülkiyet haklarına dayanarak aldıkları Anayasalarının sadece telif ya da fikri mülkiyet ile ilgili hükümleri incelenmiştir.

Fikri Mülkiyet Haklarının Kapsamı

Entelektüel ya da fikri mülkiyet hakları genel olarak üst bir kavram olarak kullanılmakta ve fikir ve sanat eserleri için olduğu kadar sınai hakları da içermekte (Öztrak, 1977, s.2) ve günümüzde bir üretim faktörü ve entelektüel sermaye olarak kabul gören bilgi (Külcü ve Turan, 2013, s.267), bilgi ekonomisi ve bu bilgiden elde edilen iktisadi faaliyetler (Drucker, 1997, ss.256-257) ile beraber telif hakları ve sınai mülkiyet haklarını kapsamaktadır.

2 FSEK'in 29.02.2012 değişikliklerini içeren Kanun belgesi incelenmiştir.

3 En son 31 Aralık 2011 değişikliklerini içeren Kanun metni incelenmiştir.

4 Alman Telif Hakları Kanununun 23.07.2013 güncel versiyonu incelenmiştir.

5 18 Ağustos 2013 tarihinde son değişikliğini içeren ve 19 Ağustos'ta yayımlanan kanun metni incelenmiştir.

6 19.09.2012 tarihinde üretilen Kanun metni incelenmiştir (orijinal olarak yasallaştığı versiyonu).

Konumuz itibarıyla, Fikri Mülkiyet veya Entelektüel Mülkiyet, "Fikir ve Sanat Eserleri" ya da kısaca telif olarak bir grupta sınıflandırılmaktadır. Öte yandan, patentler, faydalı modeller, tasarımlar, markalar, coğrafi işaretler, yeni bitki çeşitleri, entegre devre topoğrafyaları, biyoteknoloji, gen teknolojisi, bilgisayar programları, veri tabanları, ticaret ünvanı ve işletme adı, alan adları, know-how ve ticari sırlar'ı içeren "Sınai Mülkiyet Hakları" olarak diğer grupta sınıflandırılmaktadır (Erel, 2009, s.27). Dolayısıyla, yukarıda da ifade edildiği gibi araştırma konumuz olan telif hakları sadece fikir ve sanat eserlerini kapsayan dar bir kavram olup fikri mülkiyet haklarının içerisinde yer almaktadır.

Fikri mülkiyet mevzuatının düzenlendiği yasa metin belgeleri, inceleme konusu olan her ülke mevzuatında farklı özellikler içermektedir. Türk Hukukunda, yukarıda da ifade edildiği gibi Fikri mülkiyet hakları, telif hakları ve sınai mülkiyet hakları kavramlarının her ikisinin birlikte genel ismini oluşturmaktadır. Hem telif hakları (FSEK) hem de sınai mülkiyet hakları (patentler, tasarımlar, markalar...) farklı yasal düzenlemelerde yer almaktadır. Ancak, Fransız mevzuatında, eser sahiplerinin haklarını koruyan, telif hükümlerini içeren kanun, fikri mülkiyet ya da entelektüel mülkiyet kanunu olarak dilimize çevrilmekte ve Türkiye'deki düzenlemelerin aksine hem telif hükümleri hem de sınai mülkiyet hükümleri aynı kanun metninde yer almaktadır. Alman ve İspanyol mevzuatında telif hükümlerini kapsayan kanun ise, Türkiye'deki gibi sadece telif haklarını içermekte, sınai mülkiyet hakları farklı kanun metinlerinde düzenlenmektedir. Birleşik Krallık Telif Hakları Kanunu da yine Fransız Telif Hakları Kanunu gibi karma bir yapı izlemekte ve aynı kanun metninde telif ve sınai mülkiyet hükümleri bulunmaktadır.

Türkiye'de Fikri Mülkiyet Kanununun Tarihi Geçmişi

Türkiye'de fikri mülkiyet alanında meydana gelen gelişmede matbaanın kurulması ve İbrahim Müteferika'nın kısıtlı da olsa kitap basımına başlaması başlangıç olarak görülmekle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nda eser sahibi ya da yazar hakları açısından önemlilik arz eden ilk ciddi belge Fransız İhtilalinin etkisi ile ortaya çıkan ve eser sahiplerine telif hakkı tanıyan 1850 tarihli Encümen-i Daniş Nizamnamesi'dir (Tekinalp, 2005, s.83). Telif hakları konusunda yapılan ilk kanun ise 1910 tarihli Hakkı Telif Kanunu'dur. Bu Kanun 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) yürürlüğe girene kadar uygulanmıştır (Öztrak, 1970, s.5). Günümüzde bile hala geçerli olan Cumhuriyet dönemine ait FSEK, Prof. Dr. E. Hirsch⁷ tarafından hazırlanarak 1 Ocak 1952 yılında yürürlüğe girmiştir (Erel, 2009, s. 48). FSEK, günümüze kadar farklı zamanlarda, yapılan anlaşmalara ve Avrupa Birliği direktiflerine (yönerge) uygun olma çabaları sonucunda çeşitli değişikliklere uğramıştır. İlk kez 2936 sayılı Kanunla 1983 yılında değişikliklere gidilen 5846 sayılı FSEK, sırasıyla, 1995, 2001, 2004, 2005, 2007, 2008 yıllarında ve 29.02.2012 tarihinde 6279 sayılı yasa ile Ek Madde 5 ve Ek Madde 10'da değişiklik

7 Prof. Dr. Ernst Eduard Hirsch, Alman asıllı bir hukukçudur. Hitler ırkçılığından dolayı Türkiye'ye sığındıktan sonra 1943 yılında Türk vatandaşlığına geçmiş ve İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde çok değerli çalışmalarda bulunup hocalık yapmıştır (TürkHukukSitesi, 2005).

yapılmak suretiyle o tarih itibarıyla en son halini almıştır (FSEK, 1951). Bu değişiklikler ile ilgili çalışmaların da devam ettiği bilinmektedir.

5846 Sayılı Fikir Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)

Yukarıda da ifade edildiği gibi farklı zamanlarda değişikliklere gidilen FSEK 13.12.1951 tarihinde 7981 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 42 ve 43’üncü maddeleri dışında 1 Ocak 1952’den itibaren uygulanmıştır (FSEK, 1951). Bu değişiklikler büyük oranda uluslararası anlaşmalara uyum süreci ve teknolojik gelişmeler olarak algılanmasa da yine de başta onun zorunlu kıldığı koşullardır.

FSEK’in “Amaç” başlıklı 21.02.2001 tarih ve 4630 sayılı kanunla değişen 1’inci maddesinde “ Bu Kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir.” şeklinde ifade edilmektedir (FSEK, 1951). Buna göre, FSEK’in amacı kısaca, yasada belirtilen gerçek ve tüzel kişilerin eserleri üzerindeki mali ve manevi haklarının belirlenmesi, korunması, yararlanılma şartlarının düzenlenmesi ve bu konudaki ihlaller için caydırıcı yaptırımların uygulamasıdır.

Türk Telif Yasası’nda (FSEK) şunu da ifade etmek gerekir ki, FSEK, diğer ülkelerde olduğu gibi dayanağını Anayasadan almaktadır. 2709 sayılı Anayasanın 27’nci maddesinin 1’inci fıkrası⁸ eser sahibinin haklarına dayanak oluşturmaktadır (T.C. Anayasası, 1982). Bu Anayasa maddesi de temelini Birleşmiş Milletlerin 1948 yılında beyan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 27’nci maddesinden⁹ almaktadır (THGM, 2012a).

Bu araştırmamıza esas oluşturan eser ve eser çeşitlerinin hukuken korunması konu alan telif kavramı aşağıdaki paragraflarda incelenmektedir.

Telif nedir?

Araştırma konumuz olan eser ve eser çeşitleri hükümlerinin analizinden önce, telif kelimesinin sık sık geçeceği çalışmada, gerek ulusal gerekse de uluslararası mevzuatta ve literatürde ne anlama geldiğinin açıklanması gerekir.

8 IX. Bilim ve sanat hürriyeti

Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir...

9 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 27’inci Maddesi: “1. Herkes toplumun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve bundan yararlanmak hakkına sahiptir. 2. Herkesin sahibi bulunduğu (yarattığı) her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserinden doğan manevi ve maddi yararlarını korunmasını isteme hakkı vardır.”

Türk Dil Kurumu sözlüklerinde telif kelimesi ile ilgili birçok açıklama vardır. Bu açıklamalar sırasıyla: "1.Uzlaştırma, 2. Kitap yazma, 3.Telif Hakkı ve 4. Yazarın kendisinin kaleme aldığı" şeklinde bulunmakta, aynı sözlükte yine bu kavramın ilişkili olduğu müellif kelimesi için yazar denmekte olduğundan, telif kavramı için kısaca yazarın hakkı denebilmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2013).

Yine, telif ya da telif hakkı, bir kimsenin her türlü fikri emeği ve yaratımları sonucu oluşturduğu ürünler hakkında yasal olarak sahip olduğu haklar, şeklinde de tanımlanabilmektedir (THGM, 2012a). Telif kelimesinin içerdiği anlam diğer kanunlarda da benzer anlamları taşıyacak şekilde işlenmektedir. Telif hakkı, Fransız, İspanyol ve Alman mevzuatlarında yazar hakkı (droit d'auteur; derecho de autor; Urheberrecht) anlamına gelen kelimeleri içerirken, Birleşik Krallık mevzuatında ise bu kavram, kopyanın sahibi ya da çoğaltma hakkı (copyright) anlamına gelen kelime kullanılmaktadır. Bu kapsamda telif hakkı ile korunan yazarın yaratımları sonucu meydana getirdiği eser kavramı aşağıdaki paragraflarda açıklanmaktadır.

Telif Mevzuatında Eser Nedir?

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ismine de konu olan eser kavramı, gerek Alman, Birleşik Krallık, Fransız ve İspanyol Telif ya da Fikri Mülkiyet Kanunlarının ve gerekse de ABD Telif Kanunu'nun (Copyright) ve diğer Entelektüel ya da Fikri Mülkiyet Kanunlarının da en önemli yerini kapsamaktadır. Bunun sebebi, korumaya konu olan, eser sahibinin zihinsel çabaları ile yarattığı ve yalnız (özellikle, münhasıran) ona ait olan eseridir.

Hukuk literatüründe genel olarak, bir fikir ürününe eser diyebilmek için biri nesnel (objective) olan diğeri öznel (subjective) iki koşul gereklidir. Nesnel koşuldun genel olarak, eserin ekonomik anlamda değer içermesi, kamuya iletilmek suretiyle bundan fayda sağlanması düşünülmektedir. Dolayısıyla bu anlamda kamuya (umuma) sunulmayan bir fikri yaratımın eser olarak korunması zor görünmektedir. Bu çerçevede, herkesçe bilinir bir duruma gelmeden (alenileşme) ya da yayımlanmadan eserden bir ekonomik yarar elde edilemez ve beklenemez. Bununla birlikte, sınai haklarda genel olarak iktisadi unsur önem arz etmekte, hatta bu haklarda esaslı unsur ekonomik değer iken, telif haklarında eser sahibinin mali olan haklarının yanında manevi hakları da bulunduğundan eserin sadece ekonomisinin ve onun sonuçlarının düşünülmemesi gereklidir. Öznel (sübjektif) koşul ise, eseri yaratanın kendi özelliklerini esere yansıtması, yani, eser ile eser sahibi olarak tanımlanan kişi arasında bağlantı kurulmasını öngörmektedir (Erel, 2009, ss.51-52).

Burada ifade edilen, gerek nesnel gerekse de öznel koşullar, fikri haklar ile ilgili uluslararası sözleşmeler yanında İspanyol, Birleşik Krallık, Alman, Fransız gibi milletlerin telif mevzuatlarında da bizde olduğu gibi benzer niteliklere sahiptir. Ayrıca, yine, diğer düzenlemelerde de yine, öznel koşullar, eser sahibinin kişisel yaratımlarını ön plana çıkarmaktadır.

Bu bağlamda, Alman Telif Kanunu'nun (Urhebergesetz [UrhG]) 7'nci maddesinde eser sahibinin eseri yaratan olduğu, 1'inci maddesinde eser türleri belirtilmekte, 2'nci maddesinde ise korunan eserlerin neler oldukları ifade edildikten sonra, yine aynı maddenin 2'nci fıkrasında (Absatz 2) "bu kanun anlamında eserler sadece kişisel zihinsel yaratımlardır" şeklinde bir ifade ile öznel koşulun önemine değinilmiştir. Böylece, Alman Telif Kanunu'nda subjektif unsur ya da koşullar 1, 2 ve 7'nci maddelerde düzenlenmiştir. Sonuç olarak UrhG'ye göre eserde telif hakkına konu olan şey, kişisel entelektüel bir yaratımla sonuçlanan ürün, yani, eserdir.

Yine bu bağlamda, edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin ve fikri hakların korunmasına dair ilk uluslararası düzenleme olan Bern sözleşmesinde var olan bu mantık diğer ülkelerin fikri mülkiyet yasalarına yansımıştır. Zaten Bern sözleşmesini esas alan ülkeler bu hususu da kendi hukuklarında benimsemişlerdir. Bunun yanında, genelde telif hakları ile ilgili koruma sağlayan uluslararası sözleşmeler asgari uygulama koşullarını içermektedir. Üye ülkeler kendi yasalarını, bu asgari koşulları göz önüne alarak serbestçe belirleyebilmektedirler (THGM, 2012b).

Türkiye, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) Eser ve Eser Çeşitleri

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda eser kavramı, "Tanımlar" başlıklı 1/B maddesinde ifade edilmiştir (FSEK, 1951). Buna göre, eser, "Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini, ifade eder." şeklinde belirtilmiştir. Burada şu sonuca varmaktayız: Bir fikri ürünün eser olarak kabul görmesi için iki unsurun varlığı gereklidir. Bunlardan ilki, sahibinin hususiyetini taşıması, ikincisi ise, kanunda sayılan eser türlerinden birine girmesi gerekir. Bu eser türleri ise yukarıda da belirtildiği gibi, temel olarak, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ya da sinema eserlerinden biri olmalıdır. Buna göre kanun maddesi eser olma şartını iki unsura bağlamıştır¹⁰.

1. Sahibinin Özelliğini¹¹ Taşımak: Esasa İlişkin Koşul:

Sahibinin özelliğini taşımak, aslında eser ile sahibi arasında bir köprü oluşturabilmek gerektiğini ifade etmektedir. Bu özellik, eser sahibi eseri oluştururken mutlaka, kendi özel fikri çabalarını esere yansıtması gerekliliğini belirtir. Ancak bu çaba, sadece sırf kendisine ait ve başka hiç bir dış unsurdan etkilenmemeye anlamına gelmemektedir. Zaten bir eser oluşturulurken mevcut diğer eserlerden hukuka uygun olarak yararlanmak gerekli ve yasaldir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 1/B maddesinde tanımı bulunan, bilgisayar programları, normal olarak klasik bilinen eser türlerinden farklılık göstermektedir. Bilgis-

10 Bazı kaynaklarda 3 unsura bağlanmıştır. i) Şekli şart: FSEK'de belirtilen 4 eser grubundan birine girme, ii) Subjektif şart: Eser sahibinin hususiyetini taşıma, iii) Objektif şart: Tasarruf etmeye uygun ve üçüncü kişilerce algılanabilir özelliği elinde bulundurma, şeklindedir (Suluk ve Nal, 2012, s. 38).

11 Hususiyet ve özellik aynı anlamı içermektedir.

yar programları ile ilgili düzenlemeler Kanuna, sırasıyla 1995 ve 2001 yıllarında 4110 ve 4630 sayılı yasalar ile girmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi bilgisayar programları ile ilgili düzenlemeler eser açısından kendine has ayrı özellikleri bulunmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra günlük hayatımızda yoğun olarak kullanılan ve iş süreçlerimizin bir parçası olan bilgisayar programları da ilim ve edebiyat eseri sınıfında eser olarak kabul edilmektedir. 5846 sayılı yasadaki bu değişiklikler, daha çok Avrupa Konseyinin 14 Mayıs 1991 tarihli Direktifine¹² dayanmaktadır. Daha sonra bu Direktif yerini sonraki paragraflarda da bahsedeceğimiz 23 Nisan 2009 tarihli "Bilgisayar Programlarının Yasal Koruması" hakkında Avrupa Birliği Direktifine¹³ bırakmıştır.

Bu Direktif'in (91/250/EEC) "Korumanın konusu" başlıklı 1'inci maddesi (Object of protection, Article 1) üye devletlerin bilgisayar programlarını korumaları gerektiğini ifade etmiş olup, aynı maddenin 3'üncü paragrafında ise bir bilgisayar programının eser sahibinin kendi entelektüel yaratımı bakımından özgün ise korunması gerektiği ve devamında, korumanın seçimi için başka herhangi bir ölçütün tanınmayacağı belirtilmiştir.

Yasada bilgisayar programları ile ilgili yapılan değişikliklerde de hep bu hususlar göz önüne alınmıştır. Ancak, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2'nci maddesinin 1'inci fıkrasının 1'inci bendi ile getirilen bilgisayar programları tanımında bu özellikleri net görmesekte değerlendirmelerimiz bu yönde olmalıdır.

2. FSEK'de Sınıflandırılan Eser Gruplarından Birine Katılma: Şekilsel Koşul:

Daha önce de belirtildiği gibi, bir yaratımın ya da bir fikri ürünün eser olarak kabul görmesi için, esaslı unsur olan sahibinin hususiyetini taşıması yanında, eser olarak düşünülen fikri yaratımın ya da ürünün Kanunun 2, 3, 4 ve 5'inci maddelerinde sırasıyla, ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri grubundan birine girmesi gerekmektedir (FSEK, 1951).

Bu sınıflama ve sınırlandırma genişletilemez. Sınırlı sayıdadır (numerus clausus). Yani bunların dışında bir kategori yapıp koruma sağlamaz. Ancak, belirtilen bu dört kategorinin içlerine ilgili kategorinin özelliklerini taşıyan yeni eser türleri eklenebilmektedir. Bu eklemeler "numerus clausus", yani sınırlı sayı prensibine tabi değildir (Erel, 2009, s.76; Suluk ve Nal, 2012, s.38).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2'nci maddesi "İlim ve edebiyat eserleri" başlığını taşımaktadır. İlim ve edebiyat eserleri 3 madde halinde sayılmıştır. FSEK'de eserler 2-6'ncı maddelerde geçmekte olup, FSEK'in 6'ncı maddesi işlenme ve derlemelerden oluşan eser türleridir. Kanunun 6'ncı maddesinde sayılan eserler asıl eser türlerinin çeşitli yasal koşullarda işlenip derlenmesiyle oluşmaktadır (FSEK, 1951).

12 (91/250/EEC).Council Directive of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs.

13 DIRECTIVE 2009/24/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs

Yine, FSEK'in 2'nci maddesi aynı kapsamda olan Bern Sözleşmesinin 2'nci maddesi ile genel olarak uyumludur. Yukarıda da ifade edildiği gibi bilgisayar programlarının ilim ve edebiyat eseri olarak sayılması çabası ilgili AB Direktifi ve Bern sözleşmesi ile gerçekleşmiştir (THGM, 2012b).

Kanunun 2'nci maddesini bent bent incelendiğinde, aşağıdaki sonuçlara ulaşılabılır (FSEK, 1951):

1'inci bent: 1995 yılında 4110 sayılı yasa ile değiştirilen şekliyle "Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları," halini almıştır.

Bu bentte dikkate değer olarak belirtilebilecek husus, 1995 yılında 4110 sayılı yasa ile 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yapılan değişiklik ile bilgisayar programları ve bunların hazırlık tasarımları, bu bentte düzenlenerek, Kanun'un "İlim ve edebiyat eserleri" başlıklı 2'nci maddesi kapsamında korunmakta olduğudur.

Bilgisayar programlarının (kaynak veya nesne kodu) korumadan yararlanması için disket, CD veya sabit diske kaydedilmeleri gerekmemektedir. Bilgisayarın donanımına gömülü programlar da korumadan yararlanmaktadır. Yine koşullar varsa ve kanunda öngörülen hususlara uygun olması şartıyla, kaynak kodu (source code), nesne kodu (object code), arayüz (interface) araışlerlik de ilim ve edebiyat eseri olarak korunmaktadır (Nal ve Suluk, 2012, ss.145-146).

Bununla birlikte, FSEK'in 2'nci maddesinde yer alan bilgisayar programları, daha önce bahsedilen ve yine bilgisayar programları ile ilgili olan 1991.250.EEC sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi ile aynı yönde çıkarılan 23 Nisan 2009 tarihli 2009/24/EC AB Yönergesi'nde bulunan koruma konusu başlıklı 1'inci maddesine uygun hale getirilmiştir.

Alman Telif Kanunu'nun 69a maddesi (UrhG, 69a¹⁴) ile FSEK 2/1-1 hükümleri bilgisayar programları ile ilgili hususları içermektedir. Alman Telif Kanunu'nun 69a maddesinin birinci hükmü "(1) Bu kanun anlamında bilgisayar programları tasarım materyalleri dâhil her yapıdaki programlardır.¹⁵" şeklinde bir ifade kullanmak suretiyle Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun bilgisayar programlarını koruma altına alan 2'nci maddesinin 1'inci fıkrasının 1'inci bendi ile aynı hükümleri içermektedir.

Yine, Fransız Telif Hakları Kanunu, (Code de la Propriété Intellectuelle, droit d'auteur) Article L112-2/13¹⁶ bilgisayar programları ve hazırlık tasarımları ile ilgilidir. Bu madde

14 69a Gegenstand des Schutzes, başlığını taşıyan bir düzenlemedir.

15 Kanun hükmünün orijinali " (1) Computerprogramme im Sinne dieses Gesetzes sind Programme in jeder Gestalt, einschließlich des Entwurfsmaterials." şeklindedir.

16 13° Les logiciels, y compris le matériel de conception préparatoire ;

hükmü Alman Telif Hakları Kanunu ve FSEK'in sırasıyla, 69a-(1), 2/1-1 maddeleri ile Fransız Telif Hakları Kanunu'nun L112-2/13 maddesinin içerdiği "Hazırlık niteliğindeki tasarımları dahil yazılımlar/bilgisayar programları." hükmü ile aynı nitelikteki hükümlerdir.

FSEK'de bilgisayar programları tanımı madde 1/B-g ile yapılmıştır. Bu tanım İspanyol Telif Hakları Kanunu'ndakine (LPI) benzer bir tanımdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi bilgisayar programları ilim ve edebiyat eserlerinin yer aldığı FSEK'in 2'nci maddesinin 1/1 bendinde geçmektedir. İspanyol Telif Hakları Kanunu'nda ise, madde 95 ve devamı bilgisayar programları ile ilgili hükümleri içermektedir.

2'nci bent: "Her nevi rakıslar¹⁷, yazılı koreografi eserleri, Pandomimaller¹⁸ ve buna benzer sözsüz sahne eserleri¹⁹." ilim ve edebiyat eseri olarak kabul görmektedir.

Bu sınıflandırmanın ayırıcı özelliği, düşünce, fikirlerin ve duyguların söz ya da yazı ile değil, hünerli insanların hareketleri ile ifade edilmesidir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi 4 eser türü sınırlı sayı prensibine (numerus clausus) tabi olmakla birlikte, aynı grupta bulunan eserler ise örnek mahiyetinde olup, bu prensibe tabi değildir. Böylelikle, bentte belirtilen rakıslar, pandomimaller, koreografi eserlere, revüer, illüzyonist gösterileri vs. gibi eserler de eklenebilmektedir (Erel, 2009, s.60).

3'üncü bent: "Bedii²⁰ vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri." şeklindedir. Bu bentte ifade edilen ve ilim ve edebiyat eseri olarak geçen fotoğraf eserleri, aynı zamanda güzel sanat eserleri başlıklı 4'üncü maddede de fotoğrafik eserler olarak geçmektedir.

Ayrıca, bir eser birden fazla madde kapsamında korunabilmektedir. Böylece, fotoğraf veya resimler aynı zamanda bilimsel ve teknik nitelikte iseler, 3'üncü bent kapsamında; estetik (bedii) nitelik de taşıyorlarsa, bu bent kapsamı dışında, ilaveten güzel sanat eseri olarak da korunmaktadır (Erel, 2009, ss.62-63).

Yine, aynı Kanunun 2'nci maddesinin 4110 sayılı yasa ile 1995 yılında değiştirilen 2'nci fıkrasında "Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler

17 Raks, genel olarak dans anlamına gelmektedir (TDK, 2013). Koreografi, Türk Dil Kurumu Sitesinde; Dans adımlarının kâğıda geçirilmesi; Defile, müzikli gösteri vb. gösterilerdeki programın genel hatları ve bir baleyi oluşturan adım, figür ve anlatımların bütünü, şeklinde tanımlarla karşımıza çıkmaktadır (TDK, 2013).

18 Kısaca "mim" olarak da ifade edilen pandomim ya da pantomimler, tiyatrodan sessiz oyun şeklinde tanımlanabilir ve bu sözsüz oyun, düşünceleri ve duyguları bazen müzik, bazen çeşitli eşyalar eşliğinde, bazen de dansla ya da gövde ve yüz hareketleriyle yansıtmayı hedefleyen bir oyun olarak tanımlanır (TDK, 2013).

19 Bendimizde yer alan, sözsüz sahne eseri olarak, seyirlik eser düşünülmektedir (Erel, 2009, s.61).

20 Türk Dil Kurumunda, Bedii, güzellik ölçülerine uyan, gözü gönül okşayan, beğenilen; ya da estetik, anlamına sahiptir (TDK, 2013).

eser sayılmazlar." şeklinde belirtilmektedir. Bu fıkraya göre, bir bilgisayar programının hem arayüzüne hem de herhangi bir unsuruna baz alınan düşünce ve ilkeler eser sayılmamakta ve dolayısıyla da korunmamaktadır.

Yine, telif kanunlarının karşılaştırılması durumunda, FSEK madde 2/2, UrhG madde 69a/2²¹ ile aynı hükümleri içermektedir. LPI madde 96/4²², FSEK madde 2/2'de geçen hüküm ile "(Ek: 7/6/1995 - 4110/1 md.) Arayüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar." aynı anlamı taşımaktadır.

Yasada yapılan sınıflandırmalardan ikincisi, musiki eserleri ile ilgilidir. Kanunun 3'üncü maddesi "Musiki eserleri, her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir." şeklindedir.

Musiki eserlerde, FSEK'e göre korunan telif hakkının konusu duyularımızı etkileyen ve ona hitap eden sestir. Bu aynı zamanda bir ifade vasıtasıdır. Bahsedilen eserde aynı zamanda, görme duyusuna hitap eden öge ve niteliklerde varsa, bunlarda ayrıca telif kapsamında korunurlar. Buna örnek verecek olursak, balede, beste, musiki eser olarak, bale eserinin dans kısımlarının da bu yasanın 2'nci maddesinin 2'nci bendine göre sözsüz sahne eseri olarak telif kapsamında korunması söz konusu olacaktır (Erel, 2009, s.63).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve diğer kanunlar göz önüne alındığında, hukukumuzda, sözlü müzik eserinden kasıt, beste ve güftesi olan bir fikri ürün anlaşılmaktadır. Sözsüz müzik eserinden ise, sadece bestesi olan, metin kısmı olmayan bir müzik eseri vurgulanmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği ve FSEK madde 3'den de anlaşılacağı üzere, musiki eserlerde eseri yaratanın, eser sahibinin ifade vasıtası sestir. Doğal haliyle burada önemli olan ses dizisinin hususiyet taşıyıp taşımadığıdır. Zaten bir fikri ürünün FSEK kapsamında korunabilmesi için esaslı unsur olan sahibinin hususiyetini taşıması gerekir. Bu açıdan bakıldığında "Doğaçlamalar"²³ da korumadan yararlanmaktadır. Bundan başka, günlük hayatta beğeni ile izlediğimiz rock, pop, hip-hop gibi eğlence müzik türleri; ilahiler, türküler, şarkılar, klasik müzik parçaları, keman, piyano, senfoniler, operalar, operetler birer musiki eseri olarak kabul edilir. Yine musiki eserler ile ilgili olarak melodilerin telif kapsamında korunup korunmayacağı hususu, Yargıtay'ın, verdiği kararlarda "melodinin" korunacağı görüşünde olması ile bir nevi netlik kazanmıştır. Yine, Alman telif hukuku

21 (2) Der gewährte Schutz gilt für alle Ausdrucksformen eines Computerprogramms. Ideen und Grundsätze, die einem Element eines Computerprogramms zugrunde liegen, einschließlich der den Schnittstellen zugrundeliegenden Ideen und Grundsätze, sind nicht geschützt.

22 4. No estarán protegidos mediante los derechos de autor con arreglo a la presente Ley las ideas y principios en los que se basan cualquiera de los elementos de un programa de ordenador incluidos los que sirven de fundamento a sus interfaces.

23 Doğaçlamanın çeşitli anlamları: (TDK, 2013), 1. Doğaçlamak işi, emprovizasyon; 2. Birdenbire, düşünmeden, içine doğduğu gibi, doğaçtan, doğmaca, irticalen, emprovize; 3. (tiyatro) Yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış taslağı, yerine, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun, tuluat.

sisteminden farklı olarak Türk telif hukukunda aynı zamanda münhasıran eser sahibine ait olan ve FSEK'in "İktibas serbestisi" başlıklı 35/1-2'nci bent, "Yayımlanmış bir bestenin en çok tema, motif, pasaj ve fikir nevinden parçalarının müstakil bir musiki eserine alınması;" iktibasına imkân tanınmış olmakla birlikte, bu tür düzenlemenin fikri mülkiyetin korunması amacına uygun olmayabilmektedir (Suluk ve Nal, 2012, ss.60-61).

FSEK madde 4 "Güzel sanat eserleri" sınıflandırmasına aittir. Bu madde de 1995 yılında 4110 sayılı yasa ile değişikliğe uğramıştır. Kanun'da güzel sanat eserleri bent bent aşağıda analiz edilmektedir.

Bu Kanun'un güzel sanat eserleri başlıklı 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrası ve 1'inci bendi: "Güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan;

1. Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi²⁴, serigrafi²⁵, şeklindedir.

Yukarıdaki 1'inci bentte olduğu gibi eserler sayma yoluyla oluşmuş, ancak daha başka eser türleri de bu saymaya eklenebilmektedir. Ayrıca, FSEK'in 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 1'inci bendinde sayılanlar has güzel sanat eserleri olarak da tanımlanmaktadır. Bu bendin yanında has güzel sanat eserleri tanımı aşağıda yer alan aynı maddenin aynı fıkrasının, 2, 6, 7, 8'inci bentleri ile de genişletilmektedir. Yine, burada önemle belirtilmesi gereken ve yine, aşağıda yer alan mimarlık eserlerinin, bu konuda karışıklığa sebebiyet veren tarihi eserler ile karıştırılmamasıdır (Suluk ve Nal, 2012, s.62).

Sonraki 2, 3 ve 4'üncü bentler aşağıdaki gibi hüküm altına alınmaktadır. Buna göre bu bentler yine estetik değeri olan,

2. Heykeller, kabartmalar ve oymalar,
3. Mimarlık eserleri,
4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler²⁶ ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, gibi eserleri içermektedir.

4'üncü bentte geçen moda tasarımları, yeri geldiğinde yine belirtilecek olan Fransız Telif Kanunu'nun L112-2 maddesinin 14'üncü bendinde sayılan moda ürünleri ile benzerlik göstermektedir.

24 Kaligrafi: Güzel yazı sanatıdır (TDK, 2013).

25 Serigrafi: İpek baskı (TDK, 2013).

26 Minyatür açıklamaları: (TDK, 2013) 1.Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı, 2. Bu biçimde yapılmış küçük resim, 3. Bir şeyin küçük ölçekte kopyası veya benzeri.

Aynı fıkranın devam eden 5, 6 ve 7'nci bentleri ise aşağıdaki gibidir:

5. Fotoğrafik eserler²⁷ ve slaytlar,
6. Grafik eserler,
7. Karikatür eserleri.

Fikir ve sanat eserleri, kısaca telif kapsamında bir eser genel olarak bir gruba ait olmakla birlikte, daha öncede bahsedildiği gibi birden fazla grubun korumasına da sahip olabilmektedir. Karikatürlerin de hem dil ile ifade edilen eserler grubunda hem de güzel sanat eserleri grubunda olduğunun benimsenmesi mümkün olmaktadır (Turan, 2012, s.31). Ayrıca, bazı yazarlarca FSEK'in 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 5, 6, 7'nci bentleri, güzel sanat eserlerinden üzerinde internet ortamında ihlale maruz kalabilecek suç nesnesi olacak eser türlerini içerdiği de ifade edilmektedir (İzmirli, 2012, s.113).

Bu fıkranın son bendi de aşağıdaki gibidir:

8. Her türlü tiplemeldir.

Genel olarak tiplemde²⁸ söz konusu, insanın da hayvanın belirleyici bir takım nitelikleri olabilmektedir. Ayrıca, tipleme çeşitli şekillerde oluşturulabilmektedir. Bu şekiller, dil ile ifade edilerek, çizilerek ya da sinema filminde ya da tiyatro eserinde oynanarak gerçekleştirilebilmektedir. Kanunumuzda ifade edilen tipleme kavramından da belirli bazı temel özelliklere sahip insanların anlaşılması gerekir. FSEK madde 4/1-8 de ifade edilen "Her türlü tiplmeler» ile uygulamada, çizgi karakter çizen karikatüristin bulmuş olduğu ve herkes tarafından da benimsenen tipin telif kapsamında korunması amaçlanmaktadır (Erel, 2009, s.72; Suluk ve Nal, 2012, ss.65-66).

4'üncü maddenin 2'nci fıkrası ise: "Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez." (FSEK, 1951) hükmünü içermektedir.

Güzel sanat eserlerinin telif kapsamında korunmasının ana koşulu, yine, diğer eser türlerinde olduğu gibi eser sahibinin hususiyetinin yanında, bu eserlerin estetik değere (bedii vasfa) sahip olmasıdır. Yani estetik değer bütün güzel sanat eserlerinde aranan bir nitelik olarak önemli bir koşuldur. Zaten, FSEK'in 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında geçen "estetik değere sahip olan..." ifadesinden, eserlerden bu niteliğe sahip olanların ancak güzel sanat eseri olarak kabul edilebileceğini anlamaktayız (FSEK, 1951).

27 Fotoğraf eserleri FSEK 2/1-3.bentte de geçmektedir.

28 Tiplemek işi (TDK, 2013).

FSEK'de yer alan 4'üncü eser grubu, "Sinema eserleri"dir. Ayrıca, 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanunun 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi sinema filmi²⁹ kavramını tanımlamıştır. FSEK'in sinema eserleri başlıklı 5'inci maddesi 2001 yılında 4630 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle: "Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir." halini almıştır (FSEK, 1951).

Sinema eserleri ile ilgili 5'inci maddenin tanımından da anlaşılacağı gibi, sinema eserinde aranan önemli unsurlar, hareketli görüntüler dizisi ve bu dizilerin birbirleri ile ilişki içerisinde olmalarıdır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre, bir eserin sinema eseri sayılabilmesi için, herhangi bir sinema şeridi değil, ancak özellik taşıyan sinema fikri ürünü sinema eseri sayılabilmektedir. Her eserde olduğu gibi sinema eserinden de öncelikli olarak eser sahibinin yani sinema yapımcısının hususiyeti gereklidir. Bundan başka, sinema sanatının kendine has teknik koşullarının da gerçekleştirilmesi gerekir. Yine, ayrıca, Kanun'da belirtilen eser olma şartlarına haiz olan musiki ya da edebiyat eserleri filme konu olmakla bağımsızlıklarını ya da özgünlüklerini kaybetmemektedirler. Özellikle bir sinema eseri için yazılmış bir senaryo ya da Kanun'un 3'üncü maddesinde belirtilen musiki eseri olan film müziği, sinema eserinin bir cüz'ü sayılabilmektedirler (Erel, 2009, ss.73-75). Başka bir deyişle, sinema eserlerinin telif kapsamında korunması şartı, hareketli görüntü dizisinin varlığı ve sahibinin hususiyetinin yansıtılmasıdır. Bu hareketli görüntü dizisinin içeriği önemli değildir. Belirli bir çekim tekniği veya yönetmen veya senaryonun bulunması da asıl koşul olarak istenmez ve zorunlu değildir. Ne senaryo ne de yönetmene ihtiyaç duyan, günlük olayları tespit eden filmlerin de sinema eseri olarak bu Kanun kapsamında telif korumasından yararlanmaktadır. Müzik gösterileri, konuşma konferans ve benzeri olayların çekimleri eser sahibinin hususiyeti taşıması ve görüntü dizisi içerdiği takdirde FSEK kapsamında sinema eseri olarak korunabilir. Çizgi filmler ile görüntü dizisi içeren multimedia (çoklu ortam) ürünler de ekrandaki görüntüler bakımından sinema eserlerinden sayılmaktadırlar (Suluk ve Nal, 2012, ss.66-67).

FSEK ile ilgili eser çeşitleri kapsamında kanun maddelerinin içerik analizi yapıldıktan sonra aynı yöntem ile 4 ülkenin Telif Kanunları bu bağlamda incelenecektir.

29 5224 sayılı Kanunun 3.md/1-b fıkrası:" b) Sinema filmi: Sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde; konulu veya konusuz, uzun veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisinden ibaret filmleri, ifade eder" (Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanun, 2004).

Telif Haklarında Öncü Ülkeler

İspanya

İspanya'da Entellektüel Mülkiyet Kanunu (Ley de la Propiedad Intellectual) olarak tanınan, yasa bu ülkede hukuk çevrelerince daha öncede ifade edildiği gibi yazar hakkı (Derecho de Autor) olarak adlandırılır. Hali hazırda yürürlükte olan "Ley de la Propiedad Intellectual" (LPI) 11 Kasım 1987'de yürürlüğe girmiştir. Bazı reform ve özel yasaların yürürlüğe girip onaylanması ile sonradan 5/1998, 1/2000, 22/2003 ve 23/2006 ve 10/2007 sayılı Yasalarca çeşitli değişiklikler yapılan İspanyol Telif Hakları Kanunu, analizimizde, Kraliyet Kararnamesi (Real Decreto Legislativo) tarafından 12 Nisan 1996'da 1/1996 sayılı Yasa ile kabul edilen metni temel alınmıştır.

İspanyol telif hakları dayanağını İspanyol Anayasa'sının (Constitución Española de 1978) 149'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının 9'uncu bendinde almakta olup buna göre "Madde 149: Devlet aşağıdaki maddelerde/hususlarda münhasıran yetkiye sahiptir: ...9°. Fikri ve Sınai Mülkiyet hakkında mevzuat/yasa."³⁰ hükmünü içermektedir.

1/1996 sayılı İspanyol Telif Hakları Kanunu incelendiğinde, bu yasal düzenlemenin temel özelliğinin, yegâne eser sahibinin haklarında şekilleniyor olması ve çeşitli yetkilerle bütünleşiyor olduğu görülmektedir. Bu yetkiler, eser sahibine, çoğaltma, umuma iletim (yayın), yayma (dağıtım) ve işleme yetkisi veren haklardır. İspanya'da telif haklarının (eser sahibinin haklarının) esas özelliği maddi olmayan (gayri maddi) bir mala sahip olmaktır. Bu, eser (la obra) olarak adlandırılır. Bilindiği üzere, FSEK'de de telif hakkı bir gayrimaddi mallar üzerinde herkese karşı ileri sürülebilir mutlak bir haktır.

Aşağıda Kanunda eserin tanımlandığı maddeden de çıkarılacağı üzere İspanya Fikri Mülkiyet Kanunu (Ley de la Propiedad Intellectual) edebi, sanatsal ya da bilimsel eserlerin eser sahiplerinin hakları olan telif haklarını İspanya'da korur. İlk kez 10 Ocak 1879 yılında oluşturulan ve temelde edebi ve sanatsal eserlerin uluslararası korunması amacını taşıyan bu kanun, telif hakkı (derechos de autor) kavramından anlaşılacağı gibi Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu'ndan etkilenmiş ve 11 Kasım 1987 versiyonu, 1/1996 sayılı ve 12 Nisan 1996 tarihinde Kraliyet Kararnamesi ile onaylanan şu an geçerli olan ve farklı aralıklarla değişimlere uğrayan İspanyol Entellektüel Mülkiyet Kanununa dönüşmüştür.

İspanya Fikri Mülkiyet Hakları Kanunu (Ley de Propiedad Intellectual) Eser ve Eser Çeşitleri

İspanyol Telif Hakları Kanunu (La Ley de Propiedad Intellectual, derechos de autor), da korunan eserler 1.Kitabın Başlık II'nin II. Bölümünde 10'uncu madde ve devamında (Libro I, Título II, Capítulo II, Artículo 10) yer almaktadır. Ayrıca 10'uncu maddeye geçmeden

30 Artículo 149 1. El Estado tiene competencia exclusiva sobre las siguientes las materias: 9° Legislación sobre propiedad intelectual e industrial.

LPI da eserin ne olduğu, ne anlama geldiği ile ilgili hususlarını belirten maddelerine bakmak gerekir.

Kanunun 1'inci Kitabı eser sahibinin haklarından, yani telif haklarından (Los Derechos de Autor) oluşmaktadır. Bu kitabın Genel Hükümler Başlığının Genel Hususlar konu başlığının 1'nci maddesi (Artículo 1. Hecho generador), "edebi, sanatsal veya bilimsel bir eserin fikri mülkiyeti (telif hakkı) münhasır yaratımları için eser sahibini ilgilendirdiği, ona ait olduğu" ifade edilir (Ley Propiedad Intelectual [LPI], 1996).

İspanyol Fikri Mülkiyetin kapsamını, Kanunun 2'nci maddesi (Artículo 2. Contenido) ifade etmektedir (LPI, 1996). Buna göre fikri mülkiyet, kanunda olduğundan daha fazla kısıtlama koymadan, bütün hükmü ve eserin kullanımının münhasır hakkı (tek/özel hakkı) eser sahibine atfedilen kişinin şahsına ait olan şahsiyet hakkı ve malvarlığı hakları tarafından bütünleşmekte olduğu ifade edilmektedir.

'Hususiyetler/Özellikler başlıklı madde 3'de (Artículo 3. Características) Telif Hakkı:

1. Entelektüel yaratımı bütünleştiren maddi nesneye sahip olma amacını taşıyan mülkiyet ve diğer haklarla,
2. Eser üzerinde var olabilen sınıai mülkiyet haklarıyla,
3. Bu kanunun 2'nci Kitabında (Libro II) diğer fikri mülkiyet haklarıyla, bağımsız, uyumlu, birikebilir/toplanabilir haklardır.

Böylelikle LPI kapsamında yapılan bir fikri yaratımın eser olarak kabul edilmesi için gerekli şartlar yaklaşık olarak FSEK'nda aynı şekildedir. Buna göre İspanyol Fikri Mülkiyet Kanununda da bir fikir ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için, Kanunun 10'uncu maddesinde belirtilen edebi, sanatsal ve bilimsel eserlerden biri olmalı ve eser fikir ürünü yaratmanın özelliklerini taşımalıdır. Ancak, yukarıda bahsedilen 3'üncü madde FSEK'de bulunmamaktadır.

LPI'de korunan eserleri madde madde ve bentler halinde açıklayacak olursak, aşağıdaki sonuçlara ulaşırız:

"Artículo 10. Obras y Títulos originales" başlıklı İspanyol Fikri Mülkiyet Yasasının (LPI, Derecho de Autor) orijinal eser ve eser adları konusu 2 fıkra ve çeşitli bentlerden oluşmaktadır (LPI, 1996).

1'inci Fıkra, bütün orijinal edebi, güzel sanat, yaratımları veya herhangi bir yolla veya destekle ifade edilen, maddi veya maddi olmayan hali hazırda tanınan veya gelecekte yaratılacak eserler fikri mülkiyetin konusuna girer, bunlar aşağıdakileri kapsar:

- a) Kitaplar, broşürler, basılı gereçler (matbu evrak, matbua), mektuplar, el yazmaları, nutuklar/söylev ve tartışmalar, konferanslar, adli tıp raporları, kürsü açıklamaları/ yorumları ve aynı nitelikteki herhangi başka eserler,

- b) Sözlü ve sözsüz müzik besteleri,
- c) Tiyatro oyun eserleri ve müzikal oyun eserleri, koreografiler, pantomimlar ve genel olarak tiyatro eserleri,
- d) Sinema eserleri ve herhangi diğer görsel-işitsel eserler,
- e) Heykelcilik ve resim, desen, oymacılık (gravür), taşbaskı (litografya) eserleri ve kısa çizgi roman/çizgi hikâye, deneme ve krokiler gibi karikatür veya çizgi roman ve diğer uygulamalı olup olmadığına bakılmaksızın diğer plastik eserler,
- f) Projeler, planlar, mimarlık ve mühendislik eserlerin maket ve tasarımları,
- g) Grafikler, topoğrafya, coğrafya ve genel olarak ta bilim ile ilgili harita ve tasarımlar,
- h) Fotoğraf ve fotoğrafçılığa/fotoğrafa benzer yolla ifade edilen eserler,
- i) Bilgisayar programları.

2'nci Fıkra, bir eserin özgün eser adı orijinal ise, eserin bir parçası olarak korunacaktır, hükmü yer almaktadır.

Eser ve eser çeşitleri bazında İspanyol Fikri Mülkiyet Yasasını (LPI), değerlendirdiğimizde, eser çeşitleri İspanyol yasasında tek bir maddede geçmekte olup çeşitli fıkra ve bentlere ayrılmıştır. Yani, tüm eser türleri LPI 10'uncu maddede geçmektedir. FSEK'de daha önce ifade edildiği gibi bu eser türleri 4 kategoriye ayrılmış ve bunlar Kanunun 2, 3, 4, 5'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Bunun dışında, yine Kanunumuzda ilim ve edebiyat eserleri başlığı altında belirtilen bilgisayar programları, LPI'de Kanunun 10'uncu maddesinin i şikkında diğer eser türleri ile birlikte yer almaktadır.

Almanya

Tarihsel açıdan baktığımızda, Almanya'da fikri mülkiyet alanında yapılan kanunlaştırma çalışmaları İngiliz ve Fransız Telif Hakları Kanunlarından sonra, Avrupa Devletlerinden olan İsviçre, İspanya gibi önce yapılanlardan biri olarak gerçekleşmiş ve 1837 yılında Prusya da yürürlüğe girmiş, sonrasında 1871 de İmparatorluk (Reich) Kanunu olarak isim almış ve sırasıyla 1876, 1901, 1907 yıllarında değişikliklere uğrayarak şu an geçerli olan 1965 yılındaki son Kanun metni halini almıştır (Erel, 2009, s.38).

Alman Telif Hakları Kanunu (Telif Hakkı ve Komşu Hakların Korunması Hakkında Kanun) orjinal adıyla "Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)" dir. Bu kanuna, kısaca, "Urheberrecht" (Telif Kanunu) de denmektedir. Ayrıca, bu Kanunu belirtmek için "UrhG" kısaltması kullanılmaktadır. 1992 tarihli İsviçre Telif Kanunu³¹ da bu Kanunla aynı anlamı içermekte ve hatta aynı kısaltmaları kullanılmaktadır. 9 Eylül 1965 yılında yürürlüğe giren bu yasa Temmuz 2013 itibarıyla yapılan incelemede, Alman Resmi Gazetesinde (Bundesgesetzblatt,

31 Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz, URG)

BGBI) 02.07.2013 tarihinde yasasının 1'inci maddesi ile değişikliğe³² uğramıştır. Bu tür değişikliklerin her zaman gerçekleşebileceği, gerek teknolojik değişiklikler, toplumsal olaylar gerekse de uluslararası anlaşmaların bunlara sebebiyet verdiği açıktır.

Bundan başka, eser sahibinin yarattığı eseri Kıta Avrupası'nda hem kişilik hakkı olarak hem de mülkiyet hakkı olarak korunur ve Almanya'da bu koruma Anayasanın (Grundgesetz, GG) 1 ve 14'üncü maddeleri ile güvence altındadır (World Intellectual Property Organization [WIPO], 2011).

Yine, Alman Anayasasının 73'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 9'uncu bendi³³ (Grundgesetz [GG], 1949) fikri mülkiyet haklarının, ya da başka bir deyişle telif haklarının ve sınai mülkiyet haklarının koruması ile ilgili hükümler içermekte ve Alman Federal Devletinin bu konuda münhasıran yasama yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir.

Almanya Telif Hakları Kanunu (Urhebergesetz) Eser ve Eser Çeşitleri

Alman Telif Hakları Kanununun, UrhG, Bölüm I, Telif Hakkı, Kısım I, Genel bilgi başlıklı 1'inci maddesi (Teil 1, Urheberrecht, Abschnitt 1 Allgemeines, § 1), aşağıdaki ifadeyi kullanmaktadır (Urheberrechtsgesetz [UrhG], 1965).

1 Allgemeines. Giriş

Edebi, Bilim ve Sanat Eserlerinin Sahipleri/yazarları bu kanuna bağlı olarak (bu kanun kapsamında) eserlerinin korunmasına sahiptirler.

Gerek Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, gerekse de yukarıda incelediğimiz İspanyol ve Alman Telif Hakları Kanunları, böyle bir hakkı eser sahiplerine tanımıştır.

Alman Telif Hakları Kanunu Urhebergesetz'in 2'nci maddesi (2 Geschützte Werke) korunan eserler ile ilgilidir (Abschnitt 2, Das Werk).

2 Geschützte Werke

Korunan eserler, başlıklı 2'nci madde, aşağıdaki hususları içerir (UrhG, 1965).

(1) Korunan Edebi, Bilim ve Sanat eserlerine özellikle/bilhassa aşağıdakiler aittir:

1. Yazılı, sözlü ve bilgisayar programları gibi, edebi eserler,
2. Müzik eserleri,
3. Dans sanatı eserleri dâhil pantomima eserler,
4. Mimarlık eserleri ve uygulamalı sanat ve bu tür eserlerin taslakları/tasarımları dâhil güzel sanat eserleri,

32 Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 2.7.2013 I 1940

33 Grundgesetz Artikel 73 (1) Der Bund hat die ausschließliche Gesetzgebung über: 1.....9. den gewerblichen Rechtsschutz, das Urheberrecht und das Verlagsrecht;

5. Fotoğraflara benzer şekilde elde edilebilen eserler dâhil fotoğraf eserleri,
6. Film eserlerine benzer şekilde elde edilebilen/yaratılan eserler dâhil film eserleri,
7. Çizimler, planlar, haritalar, şemalar, tablolar ve üç boyutlu temsiller³⁴ (ya da coğrafyaya ait plastik maketler) gibi bilimsel ve teknik sanat tasvirleri/temsilleri.

(2) Bu Kanun anlamında eserler sadece zihinsel yaratımlardır.

Yukarıda sayma yoluyla belirtilen eser kategorileri İspanyol Telif Hakları Kanunu'na benzer olarak Alman Kanunu'nda da tek bir maddede ifade edilmiştir. Bu açıdan Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun eser türlerinin 4 ayrı kanun maddesinde ve 4 kategoride yasallaştırmasını, daha iyi kanun tasarımı olarak öngörüldüğü söylenebilir.

Bu maddenin 2'nci fıkrasındaki, tanımdan yola çıkarak Alman Telif Kanunu'nda bir fikir ürününün eser olarak kabul görmesi için, yaratılanın ürünün zihinsel bir çaba sonucunda oluşması gerektiği şartı konulmuştur. Aynı zamanda, fikir ürününün korunan eserler başlıklı 2'nci maddesi 1'nci fıkrasında belirtilen kategorilerden birine girmesi koşulu burada da aranmaktadır. Bundan yola çıkarak, UrhG'de bir fikri ürünün eser olarak korunması için korunan eserlerden biri olmalı ve eser sahibinin fikri yaratımı olmalı, yani eser sahibinin hususiyetini taşımalıdır.

Bu açıdan bakıldığında, Alman Telif Kanunu "Urheberrechtsgesetz"ın diğer telif kanunları ile arasında bir fark bulunmamaktadır. Bundan başka, günümüzde, Almanya AB'nin Telif Hakları ile ilgili Direktifini³⁵ uygulamış ve dünyada mevcut fikri mülkiyet anlaşmalarında da yine öncü rolünde olup WIPO, TRIPS, Bern, Roma gibi anlaşmalarla taraftır.

Fransa

Fransa Fikri Mülkiyet Kanunu³⁶, "Code de la propriété intellectuelle" olarak yasallaşmıştır. Aynı zamanda bu Kanuna, Fransız telif hakkını ifade eden kısmına "droit d'auteur" denmektedir.

Yine, dünyada eser sahibinin telif korumasından yararlandırıan ilk yasa olmasında Fransız ihtilalinin önemi büyüktür. Bilindiği üzere, Fransız ihtilali sadece fikir ve sanat eserleri bakımından değil, tüm alanlarda dünya da büyük etkiler yaratan ve önemli sonuçları olan bir devrimdir. Bu devrim, loncaları kaldırmak suretiyle imtiyazlara son vermiştir. Bu durum önceleri olumsuz olarak algılanmıştır. Şöyle ki, ihtilalden önce eser sahiplerinin az da olsa bir korunması varken, bu imtiyazların kaldırılması ile eser sahipleri tamamen korunmadan yoksun kalmıştır. Bu ihtilalden iki yıl sonra 1791 yılında eseri üzerinde zihinsel yaratımı olan eser sahibinin eser sahipliği kabul edildikten sonra,

34 Üç boyutlu temsiller: 'three-dimensional representation'.

35 The EU Copyright Directive 93/98/EEC.

36 Fransız Fikri Mülkiyet Kanunu telif ve sinai mülkiyet haklarını birlikte içermektedir.

artık eser sahibinin fikri mülkiyet dönemi yaşamı boyunca ve ölümünden sonra 10 yıl süreyle düzenlenmek suretiyle başlamış olduğu bilinmektedir. Bu on yıllık koruma süresinden sonra eser kamu malı³⁷ olmaktadır (Tekinalp, 2005, ss.82-83).

Fransa'da da kanunlaştırma çabaları İngilizlerden sonra dünyada ilk telif yasalarını oluşturmakta ve yukarıda da bahsedildiği gibi Fransız ihtilalinden iki yıl sonra 1791'de eser sahibine 10 yıllık koruma sağlayan ve akabinde kamunun malı olan hükümleri içeren Kanun sırasıyla 1793, 1810, 1854, 1866 ve 1957 de son şeklini almış (Erel, 2009, s.38) ve en son olarak 1992 yılında yayımlanarak günümüzde halen geçerli olan ve 2013 güncel versiyonu geçerli olan kanun metni haline dönüşmüştür.

Kanun'un 18 Ağustos 2013 tarihinde yapılan son değişikliğini³⁸ içeren metninde, Fransız Telif Kanunu (Code de la propriété intellectuelle) dışında, İkinci Bölümde bulunan Fransız Sınai Mülkiyet Kanunu (Deuxième partie, La propriété industrielle) hükümleri ile birlikte aynı belgede yer almaktadır.

1958 tarihli Fransız Anayasası'nda (Constitution du 4 octobre 1958; 2008) fikri Mülkiyet Hakları ile ilgili doğrudan bir hüküm bulunmamakla birlikte bu Anayasanın 34'üncü maddesinde Kanunun "Kanun... mülkiyet,... ile ilgili temel prensipleri belirler..."³⁹ hükmünde, aslında, telif hakkı L111-1 maddesinde de ifade edildiği gibi bir gayri maddi mallar üzerindeki mülkiyet hakkı olduğundan bu hükmün fikri mülkiyet haklarına cevaz vermekte olduğu kabul edilebilir.

Fransa Entelektüel Mülkiyet Hakları Kanunu (Code de la propriété intellectuelle) Eser ve Eser Çeşitleri

Fransız Entelektüel Mülkiyet Kanunu (Code de la propriété intellectuelle, La propriété littéraire et artistique) I.Kitabında (le droit d'auteur) L111-1 maddesinin (Article L111-1) 1'inci cümlesi/fıkrası aşağıdaki hükümleri içermektedir (Droit D'auteur, 1992):

"Article L111-1, madde L111-1, bir eserin zihinsel eser sahibi/yazarı bu eser üzerinde kendi yaratımına binaen, münhasıran/özel ve herkese karşı ileri sürülebilir gayrimaddi bir mülkiyet hakkına sahiptir."

Bu madde hükmünden, bir eserin eser olarak telif kapsamında korunabilmesi için yazarın/eser sahibinin zihinsel bir ürünü olması gerektiği açıktır. Bunun dışında bu eser üzerindeki hakkın hukuk anlamında bir gayrimaddi hak olduğu ifade edilmiş olup, bu hakkın herkese karşı ileri sürülebilir niteliği olduğu belirtilmiştir. Bu gayrimaddilik, Türk, Alman, İspanyol Telif Kanunlarının tümünde aynıdır.

37 Bugün de fikri mülkiyetin temelini oluşturan bu sistem, kamu malı, domaine publique olarak adlandırılmaktadır (Tekinalp, 2005, ss.82-83).

38 Dernière modification du texte le 18 août 2013 - Document généré le 19 août 2013

39 Article 34 ...La loi détermine les principes fondamentaux ... - du régime de la propriété, des droits réels et des obligations civiles et commerciales.

Fransız Fikri Mülkiyet Kanununun (*Code de la propriété intellectuelle, La propriété littéraire et artistique*) Bölüm II, Korunan eserler (Chapitre II, Oeuvres protégées) başlıklı madde L112-1 (Article L112-1) ve devamı maddeleri, telif kapsamında korunan eserlerden bahsetmektedir. Bu maddede Kanunun neyi koruduğu ifade edilmekte olup, bunu ifade ediş biçimi aşağıdaki gibidir.

Article L112-1, madde L112-1 de, bu kanun hükümleri eser sahiplerinin haklarını/ telif haklarını tür, ifade şekli, değeri, ya da amacı ne olursa olsun, bütün zihinsel/ entelektüel/fikri eserler üzerinde koruma sağlar, diye ifade etmektedir.

Bu maddenin akabinde, izleyen madde L112-2 (Article L112-2), FSEK'de belirtilen eser ve eser çeşitleri sınıflandırılmıştır.

Article L112-2, Fransız Telif Kanununun L112-2 maddesi (Article L112-2), aşağıdaki hükmü içermektedir (Droit D'auteur, 1992). Buna göre;

Özellikle zihinsel eserler olarak, bu kanun anlamında kabul edilenler:

1. Kitaplar, broşürler, diğer edebi, sanatsal, ve bilimsel eserler,
2. Konferanslar, kısa söylevler, vaazlar, savunmalar ve aynı nitelikteki diğer eserler,
3. Tiyatral ya da tiyatral-müzikal⁴⁰ eserler,
4. Koreografik, sirk hareketleri ve hileleri, pantomimalar, uygulanması yazılı ya da başka türlü tespit edilen pantomimalar,
5. Sözlü ya da sözsüz müzik besteleri,
6. Sinematografik/sinema ve diğer hareketli görüntüler dizisinden ibaret eserler, sesli ya da sessiz, görsel-işitsel olarak birlikte adlandırılan eserler,
7. Çizim, resim, mimarlık, heykeltçilik, gravür⁴¹, litografik⁴² eserler,
8. Grafik ve tipografik⁴³ eserler,
9. Fotografik eserler ve fotoğrafa benzer teknikler yardımıyla gerçekleştirilen eserler,
10. Uygulamalı sanat eserleri,
11. Resimlemeler/ilustrasyonlar, haritalar,
12. Planlar, krokiler ve coğrafya, topografya, mimarlık ve bilimle ilgili üç boyutlu eserler,
13. Hazırlık niteliğindeki tasarımlar dâhil bilgisayar programları⁴⁴,

40 Tiyatral-müzikal eserlere örnek olarak bale, opera sayılabilir.

41 1. Ağaç, taş veya metal bir levhanın oyularak işlenmesi ve bunun bir yüzeye basılması tekniği 2. Bu teknikle yapılmış resim. (TDK, 2013).

42 Litografya/Litografi, taş baskı sanatıdır. 1. Taş basması. 2. Bu yöntemle basılmış (yazı, resim). Çinko plaka üzerinde fotografik yolla oluşturulan baskı yöntemi (TDK, 2013).

43 1. Kabartma biçimlerle ilgili baskı yöntemi, tipografya 2. Basım (TDK, 2013).

44 FSEK md.2/1-1 ile aynı, ancak FSEK da bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla hazırlık tasarımları diye belirtilmiş.

14. Mevsimlik giyim ve süsleme endüstrileri yaratımları. Mevsimlik giyim ve süsleme endüstrileri, moda gereksinimlerinden dolayı, ürünlerin şekillerini, özellikle, dikişini, kürkü, iç çamaşırı, nakış, moda, ayakkabı, eldiven, deri ürünleri, yüksek kaliteli ya da özel tasarıma özgü kumaş imalatını, kuyumcu ve ayakkabı yapımcılarının ürünlerini ve döşemelik kumaşlar imalatını sık sık yenileyen endüstriler olarak sayılırlar.

Bu Kanun'un L112-2 maddesinin 14'üncü bendinde sayılanlar daha öncede belirtildiği gibi kısmen FSEK'in "Güzel Sanat Eserleri" başlıklı 4'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 4'üncü bendinde⁴⁵ "moda tasarımları" şeklinde bir ifade varsa da ne Alman Telif Kanunu "Urhebergesetz" de ne de İspanyol Telif Kanunu "derechos de autor" da böyle bir belirtimle rastlanmamaktadır. Bu madde, özellikle sanat ve moda dünyasında önemli bir yere sahip Fransız kültürünün bakışı ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Fransız telif yasası bu kanun maddesi ile Alman ve İspanyol telif kanunlarında olduğu gibi eser ve eser çeşitlerini tek madde de sınıflandırmıştır. Bundan başka, yine, söz konusu diğer telif kanunlarında olduğu gibi, Fransız telif kanununda da bir fikir ürünün eser olarak adlandırılabilmesi için, eser sahibinin zihinsel yaratımına sahip olması yanında Kanunda sayılan ve korunacak eser gruplarına da girmesi gerekmektedir. Bu açıdan bir farklılık bulunmamaktadır.

Ayrıca, FSEK, UrhG, Droit D'auteur, LPI, Copyright (Act, 1988) gibi telif hakları kanunlarında olduğu gibi telif hakkı koruması için şekli bir şart bulunmamaktadır. Ancak, patent düzenlemelerinde şekil şartı her zaman bulunmaktadır ve bu şart tescil şartıdır (Türk Patent Enstitüsü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun, 2003).

Birleşik Krallık

Birleşik Krallık Entelektüel Mülkiyet Hakları Kanunu, Telif Hakları Kanunu "Copyright law of the United Kingdom" olarak bilinmekle birlikte tam adı "Copyright, Designs, and Patents Act 1988"dir. Bu Kanuna 1988 Kanunu da denmektedir. Modern Telif Hakkı (Copyright) kavramı Birleşik Krallık'da, 1709 yılında adını dönemin Britanya kraliçesinden alan Anne Kanunu ile ortaya çıkmıştır (Tekinalp, 2005, s. 83).

Kraliçe Anne Kanunu ile telif hakkından gelen eser üzerindeki korumayı eserin asıl sahibi olan eser sahibine yani yazara iade eden ilk yasal düzenleme 1709 tarihinde İngiltere'de çıkarılarak fikri mülkiyet alanında çok önemli bir adım atılmıştır (Erel, 2009, s.37). Daha önceden bildiğimiz gibi bu Kanunu Fransız, Alman, İsviçre, İspanya ve diğer Avrupa Devletleri izlemiştir

Öncesinde, Copyright kavramı ilk çıktığında yayınevinin hakkı anlamına gelmekteydi. Bu kelime köken olarak kopyanın sahibi ya da "owner of the copy"dir.

⁴⁵ FSEK 4'üncü madde 1'inci fıkrası: "4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları," şeklindedir (FSEK, 1951).

Bu dönemlerde geçerli olan imtiyazlar İngiltere’de ilk olarak 1556 tarihinde Kitapçılar Loncasına (Stationers Company) verilmiştir. Licencing Act olarak bilinen Lisans Verme Kanunu İngiltere’de yayınevi mülkiyetine tanımıştır. Bu verilen imtiyazların Avrupa’da süreli nitelikte olduğu bilinmektedir (Tekinalp, 2005, s.82).

Şu anda geçerli olan Birleşik Krallık Fikri Mülkiyet Kanununu, orijinal adıyla, Telif Hakkı, Tasarım ve Patent Kanunu 1988’dir (1988 Kanunu) (Copyright, Designs and Patents Act 1988) Bu Kanunun, 1 Ağustos 1989’da yürürlüğe girmiştir.

Eser çeşitlerine geçmeden önce belirtilmelidir ki, Birleşik Krallık Anayasası, tek bir yazılı dokümanda değil, bilakis, kanunlardan, antlaşmalardan, mahkeme kararlarından, parlamentonun anayasal teamüllerinden ve buna benzer çok sayıda diğer kaynaklardan oluşmakta, aynı zamanda, Birleşik Krallık yazılı olmayan, kodlanmamış, fiilen geçerli olan (de facto) bir Anayasa tarafından yönetildiğinden, genel olarak kişisel hakların özelde de fikri mülkiyet haklarının korunması, fikri mülkiyet hakları kanununun tarihsel gelişimi boyunca kabul edilmiştir (WIPO, 2010).

Birleşik Krallık Telif Hakları Kanunu (Copyright, Designs, and Patents Act 1988) Eser ve Eser Çeşitleri

Telif hakkı ile başlayan Kanunun (Copyright, Designs and Patents Act 1988), Telif hakkını içeren Kısım I (Part I), Kapsamı, Eser Hakkı Sahipliği ve Telif Hakkı Süresini kapsayan Bölüm 1’in (Chapter I) Giriş kısmında Telif Hakkı ve Telif Hakkı ile Koruma altına alınan eserler ve onun hükümleri yer almaktadır.

Section 1 olarak adlandırılan, 1’inci paragraf ya da 1’inci madde, aşağıdaki şekilde tasarlanmıştır (Copyright, Designs and Patents Act [Copyright], 1988).

Telif hakkı ve telif ile korunan eserler (Copyright and copyright Works),

- (1) Telif Hakkı, bu Kısım (Part I) ile uyumlu olarak aşağıda tanımlanan eserleri kapsayan bir mülkiyet hakkıdır.
 - a) Özgün edebi, tiyatral, müzikal, ya da sanatsal eserler,
 - b) Ses kayıtları, filmler, radyo-tv ile yayınlar ya da kablolu programlar ve
 - c) Yayımlanmış (kitap vs.) nüshaların dizgisel düzenlemeleri.
- (2) Bu kısımda, telif haklı eser “copyright work” telif hakkının kapsadığı her hangi bir eser anlamına gelir.
- (3) Telif hakkı koruması için yeterliliği ile ilgili olarak bu Kısımın (Part) koşulları karşılanmadıkça, bir eserde telif hakkı mevcut değildir (Madde⁴⁶ 153 ve orada belirtilen hükümler).

46 Copyright, Designs and Patents Act 1988’ de geçen “section” kavramı hukukumuzda “madde” kelimesine karşılık geldiği düşünülmektedir.

Kanunun 2'nci maddesi, telif hakkı olan eserlerin kapsadığı haklardan bahseder. Bu madde 2 fıkradan oluşmaktadır. 2'nci maddenin 1'inci fıkrası aşağıdaki hükümleri içermektedir.

Telif hakkı koruması kapsamında olan haklar (Rights subsisting in copyright works).

- (1) Herhangi bir tanımlı bir eserin, o eserle tanımlı telif hakkı tarafından kısıtlanmış eylemler olarak Bölüm II'de belirtilen eylemleri yapacak münhasır haklarına sahiptir.

Birleşik Krallık Telif Kanununun (Copyright), 3'üncü maddesi, Eser Tanımlamaları ve ilgili hükümler (Descriptions of work and related provisions) konusunu içermektedir. 3'üncü maddeyi hüküm hüküm inceleyecek olursak, edebi, tiyatral ve musiki eserleri başlığı ilk sırada eser türleri olarak yer alacaktır.

Edebi, tiyatral ve musiki eserler (Literary, dramatic and musical works).

- (1) Bu kısımda;

“Edebi eser” tiyatral ya da müzik eserleri dışındaki, yazılı olan, sözlü olan ya da söylenen herhangi bir eser anlamına gelir, ve buna göre aşağıdakilerini içerir:

Özet⁴⁷ ya da derleme ve

Bir bilgisayar programı;

“tiyatral eser” dans ya da pandomim bir eser içerir; ve

“müzik eseri” söylenmeye konuşulmaya ya da müzikle icra edilmeye yönelik herhangi kelimelerin ya da eylemin dışındaki bir müzik eserini içerir.

- (2) Telif hakkı, yazılı ya da başka türlü yazılmadan ve yazılana kadar, edebi, tiyatral ya da musiki eserlerini kapsar; bu kısımdaki böyle bir eserin yapıldığı zamana atıflar onun böyle kaydedildiği zamanadır.

- (3) Eserin eser sahibi ya da eser sahibinin izniyle kaydedilip kaydedilmemesi 2.fıkranın amaçları için önemsizdir; ve eser sahibi tarafından kaydedilmediğinde bu fıkradakilerden hiçbiri kaydedilen eserden farklı olarak telif hakkının bu kaydı kapsayıp kapsamadığı sorununu etkilemez.

Güzel sanat eserleri (Artistic Works)

- (1) Bu kısımda “güzel sanat eseri”

(a) bir grafik eser, fotoğraf, heykel, ya da sanatsal kalitesi göz önüne alınmadan kolaj⁴⁸,

(b) mimari bir yapı/bina⁴⁹ eseri ya da bir yapı/bina için model veya

(c) bir sanatsal işçilik eseri, anlamına gelir.

47 table kelimesi özet ya da hülasa olarak tercüme edildi.

48 Kolaj, kesyap (TDK, 2013).

49 “Yapı/bina” building kelimesinin karşılığı olarak çevrilmiştir.

(2) bu kısımda, “yapı/bina” herhangi sabit bir yapıyı⁵⁰, ve bir binanın bir kısmını ya da sabit yapıyı içerir;

“grafik eser”

(a) herhangi resim, çizim, diyagram, harita, kroki, ya da plan,

(b) herhangi gravür, asitle resim oyma⁵¹, tahta baskı kalıbı, ya da benzer eseri içerir;

“fotoğraf” üzerinde bir resmin üretildiği ya da ondan bir resmin herhangi bir vasıta ile üretilebildiği ve bir filmin herhangi bir parçası olmayan ışık ya da herhangi bir araç üzerinde diğer ışımaların kayıt edilmesi anlamına gelir;

“heykel” heykelticilik amaçları için yapılan bir dökümü ya da bir modeli içerir.

Birleşik Krallık Telif Kanununda güzel sanat eserleri maddesini inceledikten sonra eser türlerinden bir diğeri olan ses kayıtları ve filmleri inceleyeceğiz.

Ses kayıtları⁵² ve filmler (Sound recordings and films)

(1) Bu kısımda

“ses kaydı”

(a) seslerin ondan çoğaltılabildiği seslerin bir kaydıdır, ya da

(b) üzerinde kaydın yapıldığı vasıta ya da seslerin çoğaltıldığı ya da üretildiği yöntem dikkate alınmadan, eseri ya da bir parçasını çoğaltan seslerin üretilebildiği, bir edebi, tiyatral ve müzik eserinin tümünün ya da bir parçasının bir kaydı, anlamına gelir; ve

“film” herhangi bir vasıta ile üretilebilen hareketli bir resimden herhangi bir araç üzerine bir kayıt yapma anlamına gelir.

(2) Telif hakkı (Copyright), önceki ses veya film kaydından alınan, ya da önceki ses kaydından alındığı ölçüde, ses ya da film kaydında mevcut değildir.

Radyo-tv ile yayın yapma (Broadcasts)

(1) Bu kısımda bir “radyo-tv yayını”

(a) yasal olarak kamu üyeleri tarafından alınabilen görsel resimlerin, seslerin ya da diğer bilgilerin⁵³ kablosuz telgraf sistemi ile bir aktarımı anlamına gelir, ya da,

(b) kamu üyelerine temsil için aktarılan görsel resimlerin, seslerin ya da diğer bilgilerin kablosuz telgraf sistemi ile bir aktarımı anlamına gelir; radyo-tv yayınına atıfların buna göre yapılması anlaşılacaktır.

(2) Şifreli bir aktarım, aktarımı yapan kişi ya da aktarımın içeriklerini sağlayan kişi tarafından ya da o kişinin yetkilendirmesiyle yalnız deşifre ekipmanlarının kamu

50 “Yapı” ise structure kelimesinin karşılığı olarak çevrilmiştir.

51 Etching.

52 FSEK kayıt yerine tespit kelimesini kullanmayı tercih etmektedir.

53 Information, bilgi olarak kullanımı tercih edilmiştir.

üyelerine erişilebilir kılınmış olduğunda, kamu üyeleri tarafından yasal olarak alınabilir sayılır/kabul edilir.

- (3) Radyo-TV Yayını yapan bir kişiye bu kısımda başvurular⁵⁴, bir eseri Radyo-TV yoluyla yayımlama, ya da yayımdaki bir eser dâhil,
 - (a) eğer o içerikleri için herhangi bir düzeyde sorumluluğu varsa programı aktarım yapan kişiyedir, ve
 - (b) onu aktaran kişi ile onun aktarımı için gerekli düzenlemeleri yapan programları sağlayan herhangi bir kişiyedir; ve radyo-tv yayını yapma bağlamında, bu kısımda bir programa başvurular, radyo-tv yayını bünyesinde olan herhangi bir unsuradır.
- (4) Bu kısımda amaçları için, bir yayının⁵⁵ yapıldığı yerden, bir uydu aktarımı durumunda, yayını taşıyan sinyallerin olduğu yerden uyduya aktarım yapılır.
- (5) Bu kısımda bir yayının alınmasına başvurular telekomünikasyon sistemi vasıtasıyla tekrar aktarılan bir yayının alımını içerir.
- (6) Telif hakkı, başka bir yayında ya da kablolu bir programda telif hakkının tümünü veya belirli bir ölçüde ihlal eden bir yayını kapsamaz.

Kablolu programlar (Cable programmes)

- (1) Bu kısımda,

“kablolu program” kablolu bir program hizmeti bünyesinde bulunan herhangi bir vasıta anlamına gelir; ve

“kablolu program hizmeti” kablosuz telgraf sistemi dışında, telekomünikasyon sistemi vasıtasıyla, bütünüyle ya da büyük ölçüde görsel resimlerin, seslerin, ya da diğer bilginin gönderilmesine dayanan bir hizmeti anlamına gelir,

 - (a) iki veya daha fazla yerde alım için (ister eşzamanlı, isterse de farklı kullanıcılar tarafından taleplere cevaben farklı zamanlarda alım için olsun),
 - (b) kamu üyelerine sunum amacıyla alım için, ve istisna olmayan ya da olmadığı kadarıyla, veyahut aşağıdaki maddenin hükümleri altında.
- (2) Aşağıdakiler “kablolu program hizmeti” tanımından istisnadırlar,
 - (a) bir hizmet ya da hizmetin esaslı bir özelliği olan bir parçası, hizmet sağlayan kişi tarafından aktarılan görsel resimlerin, seslerin ya da diğer bilgilerin oraya, aynı sistemle ya da (duruma göre) onun aynı parçasını, hizmeti sağlayan kişi ya da onu alan diğer kişiler tarafından alım için bilgiyi (işlem için ya da hizmetin kontrolü için gönderilen sinyaller dışında), her iki alım yerinden gönderilmesi ya da gönderilebilir olması;

54 References başvurular olarak tercüme edilmiştir.

55 Yayın kavramı burada broadcast anlamındaki yayındır.

- (b) bir işin amaçları için bir hizmeti yürütmek,
- (i) işi yürüten kişi dışında, sistemi kapsayan cihazın kontrolü ile ilgilenen hiç kimse olmadığı yerde⁵⁶,
 - (ii) sistem tarafından sadece işletme içini yürütme amaçları için ve bir hizmet oluşturma ve diğerleri için imkânlar sağlama yoluyla değil, görsel resimlerin, seslerin ya da diğer bilginin aktarıldığı yerde,
 - (iii) sistemin diğer herhangi bir telekomünikasyon sistemine bağlı olmadığı yerde;
- (c) tek bir birey tarafından işletilen bir sistem,
- (i) bir sistemi oluşturan tüm cihazlar kontrol altında olduğu yerde,
 - (ii) sistem tarafından aktarılan görsel resimler, sesler ya da diğer bilgilerin yalnızca yerel amaçları için aktarıldığı yerde, ve
 - (iii) sistemin diğer herhangi bir telekomünikasyon sistemine bağlı olmadığı yerde;
- (d) Bir girişim olarak işletilen bina ve müstemilatının ikamet edenleri ya da birlikte oturanları için sağlanan kolaylıklar kapsamında yapılan hizmetler dışındaki hizmetler,
- (i) sistemi oluşturan bütün cihazların yer aldığı, ya da bağlandığı tek bir yerde bulunan bina ve müstemilatı⁵⁷, ve
 - (ii) sistemin diğer herhangi bir telekomünikasyon sistemine bağlı olmadığı yerde;
- (e) yayın ya da kablo program hizmetleri sağlayan ya da böyle hizmetler için programlar sağlayan şahıslar için, tümüyle ya da belirli bir ölçüde yürütülen hizmetler.
- (3) Dışişleri Bakanlığı emri gereğince, böyle geçici hükme tabi, uygun olduğu görülen, 2'nci fıkrayı, istisnalar eklenebilmesi ya da çıkarılabilmesi için değiştirebilir.
- (4) Bir emir düzenleyici yasalarla yapılır; ve hiçbir emir onun taslağı sunulmadan ve her iki parlamentonun⁵⁸ meclis kararı ile onaylanmadan yapılmaz.
- (5) Bu kısımda, bir kablolu program hizmetine bir kablolu programı ya da bir eseri dâhil etmeye başvurular, hizmetin bir parçası olarak, onun aktarımı içindir.
- (6) Telif hakkı bir kablolu programda mevcut değildir,
- (a) eğer bir kablolu program hizmeti bir yayının alımına ve derhal tekrar aktarımına dâhil ise, veya

56 "yerde" kelimesi İngilizce "where" kelimesine karşılık gelmekte olup, koşul anlamında düşünülmelidir.

57 bina ve müstemilatı, İngilizce premises kelimesinin karşılığı olarak düşünülmüştür.

58 Her iki parlamentodan kastedilen, biri Avam Kamarası (House of Commons) ve diğeri de Lordlar Kamarası (House of Lords) dir.

(b) eğer başka bir kablolu programdaki ya da bir yayındaki telif hakkını tümüyle ya da belirli bir ölçüde ihlal ederse.

Basılı yayınlar (Published editions)

- (1) Bu kısımda “basılı yayın”, basılı bir yayının dizgisel düzenlemesindeki telif hakkı bağlamında, bir ya da daha çok edebi, tiyatral ya da müzik eserlerinin tümünün ya da bir parçasının basılı yayını anlamına gelir.
- (2) Basılı bir yayının dizgisel düzenlemesinde telif hakkı bulunmaz eğer, tümüyle ya da belirli bir ölçüde önceki baskının dizgisel düzenlemesi çoğaltılırsa.

Bu Kanun maddesinden başka, ayrıca Kanunun 9’uncu maddesi eser sahipliği ile ilgili olduğundan sadece 1’inci fıkrasında bulunan tanımı incelemeliyiz.

Eser sahipliği (Authorship of work)

Bu kısımda “yazar/eser sahibi” eser ile ilgili olarak, onu yaratan kişi anlamına gelir, diye ifade etmek suretiyle diğer kanunlardaki eser sahipliği ile aynı tanıma ve anlama sahip olduğunu göstermiştir.

Birleşik Krallık Telif Hakları Kanununda (*Copyright, Designs, and Patents Act 1988*), adından da anlaşılacağı üzere, Telif Hakları, Tasarım ve Patent Kanunu, sadece telif hükümlerini içermemektedir, aynı zamanda tasarım ve patent gibi sınai mülkiyet hakları kanunları da bu birleşik kanun muhtevası içerisinde.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, çok detaylı bir şekilde bilgi ve iletişim teknoloji hususlarını düzenleyen Birleşik Krallık Telif Kanunu da FSEK’de olduğu gibi eser kategorilerini ayrı maddelerde yayımlamıştır. Bu açıdan bakıldığında FSEK ile Copyright aynı benzer özelliğe sahiptirler. Alman, Fransız ve İspanyol telif düzenlemeleri eser çeşitlerini aynı grupta, benzer şekilde tasarlayarak aynı özelliğe sahiptirler.

Yukarıda ifade edilen kanun hükümlerinde sonraları çeşitli değişiklikler yapılmış ve 3’üncü maddeye 3A veri tabanları (databases) eklenmiş; 5’inci madde, 5A ses kayıtları (sound recordings) ve 5B filmler (films) olarak ayrı maddelerde düzenlenmiş; 6’ncı maddeye 6A bazı uydu yayınları durumunda koruma/güvenceler (safeguards in case of certain satellite broadcasts) hükmü eklenmiş; 7’nci madde yürürlükten kaldırılmıştır (Legislation UK, 2014). Bu ve buna benzer değişikliklerin zamanın koşullarına göre her zaman yapılması mümkündür.

Buraya kadar işlenen tüm telif mevzuatlarının AB Yönergelerine uygun oldukları tespit edilmiş, bundan sonraki paragraflarda hipotezimize konu olan fikri haklar konusunda yapılan bazı uluslararası anlaşma ve sözleşmeler analiz edilecek ve İspanya, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık yanında Türkiye’nin de bu uluslararası belgeleri onaylama durumları analiz edilecektir.

Fikri Mülkiyet Hakları Kapsamında Yapılan Uluslararası Sözleşmeler

Bern Sözleşmesi

Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) 1886 yılında nelerin edebiyat ve sanat eserleri içinde yer aldığı detaylı olarak belirtilmiş, eseri yaratan eser sahiplerinin/yazarların mali ve manevi hakları, bu hakların koruma süreleri ve aynı zamanda kullanım koşulları belirlenmiştir (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği [İLESAM], 2013).

Birleşik Krallık, Fransa, Almanya ve İspanya bu sözleşmeyi 9 Eylül 1886 tarihinde imzalamış ve bu ülkeler yine 5 Aralık 1887 de aynı tarihte yürürlüğe sokmuşlar, Türkiye ise bu anlaşmayı 1995 yılında kabul etmiştir (WIPO, 2013).

Roma Sözleşmesi

Uluslararası arenada bağlantılı haklarla ilgili minimum standartların belirlendiği ilk sözleşme olan 1961 tarihli Roma Sözleşmesi (Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations), icracı sanatçıların, fonogram yapımcılarının ve radyo/televizyon yayıncılarının haklarına yer verilmiş, bağlantılı hak sahipleri, bu haklardan yararlanma şartları, hakların koruma süreleri ve uygulama koşullarının belirlendiği bu sözleşme, bahsedilen tarihte film yapımcıları daha henüz hak sahibi olarak kabul edilmediğinden, bu sözleşmede yer almamıştır (İLESAM, 2013).

Birleşik Krallık, Fransa, Almanya ve İspanya bu sözleşmeyi 26 Ekim 1961 tarihinde imzalamış (WIPO, 2013) ancak, Türkiye ise bu anlaşmayı 1995 yılında 4116⁵⁹ sayılı yasa ile kabul etmiştir (İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, 1995).

WIPO Telif Hakları Sözleşmesi (WCT)

WIPO (WIPO Copyright Treaty) Eser Sahibinin Hakları Sözleşmesi, uluslararası standartları Bern Sözleşmesi ile belirlenen eser sahiplerinin haklarıyla ilgili yeni çıkan gelişmeleri yansıtan bu sözleşmede, bilgisayar programları ile veri tabanları tanımlanıp koruma altına alınmış; eseri yaratan eser sahiplerinin yasma hakkı, kiralama hakkı, umuma iletim hakkı düzenlenmiş; bundan başka eser sahibinin haklarına getirilebilecek istisnalar belirtilmiş; günümüzde artık büyük önem arz eden teknolojik yöntemlere

59 R.G.12.07.1995 tarih ve 22341 sayılı, İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun.

ilişkin yükümlülükler ve hak yönetim bilgilerine ilişkin yükümlülükler düzenlemiş; bu haklar ile ilgili ihlaller ve bunların yaptırımları ifade edilmiştir (İLESAM, 2013).

Almanya ve İspanya 20 Aralık 1996 tarihinde, Fransa ve Birleşik Krallık ise sırasıyla 9 Ekim ve 13 Şubat 1997 tarihlerinde bu sözleşmeyi imzalamış onaylanmıştır (WIPO, 2013), Türkiye ise sözleşmeyi 2008/13597⁶⁰ kanun karar no ile onaylanmıştır (Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) Tarafından Kabul Edilen “WIPO İcralar ve Fonogramlar Andlaşması” ve “WIPO Telif Hakları Andlaşması”na Katılmamız Hakkında Karar, 2008).

WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi (WPPT)

Sözleşmenin giriş kısmında da ifade edilen bilgi, bilişim sistemleri ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimi karşılamayan Roma Sözleşmesi üzerine WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi (WIPO Performances and Phonograms Treaty, WPPT), hükümlerini icracı sanatçılar ve fonogram yapımcıları hakkında yeni koşullara uyarlama ve daha etkin bir koruma sağlama amacıyla 1996 yılında yapılmış olan bu sözleşmede, icracı sanatçılar ile fonogram yapımcılarının tanımı, bu sözleşmeden koruma sağlayacak taraflar, icracı sanatçıların mali ve manevi hakları, fonogram yapımcılarının mali hakları, radyo-televizyon yayınlarına ilişkin hükümler, hakların internet ortamında kullanımı, teknolojik yöntemlere ve hak yönetim bilgilerine ilişkin yükümlülükler, bu sözleşme ile belirlenen hakların kullanımı ile ilgili istisna hükümleri bulunmaktadır (İLESAM, 2013).

Yine, Almanya ve İspanya 20 Aralık 1996 tarihinde, Fransa ve Birleşik Krallık ise sırasıyla 9 Ekim ve 13 Şubat 1997 tarihlerinde bu sözleşmeyi imzalamış (WIPO, 2013), Türkiye’de ise 14 Mayıs 2008 tarih, 26876 sayılı Resmi Gazete ve 2008/13597 Karar Sayısı ile yürürlüğe girmiştir (Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO)...Karar, 2008).

Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)

Entelektüel haklar alanında uluslararası bir standart sağlama hedefi taşıyan TRIPS (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması) ile üye ülkelere, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde kurulan serbest ticaret sisteminin dışında kalmamaları için fikri hakların korunmasıyla ilgili minimum düzeydeki standartlara uyum mecburiyeti getiren bu anlaşmanın asıl amacı entelektüel mülkiyet haklarının korunmasının dünya ticareti için bir engel ihtiva etmemesini temin etmektir (İLESAM, 2013). Yani TRIPS anlaşması ile dünya üzerinde meydana gelen uluslararası ticari işlemlerde entelektüel mülkiyet ya da fikri mülkiyet haklarının ihlal edilmesinin engellenmesi veya bu hakların güvence altına alınması amaçlanmaktadır (Yılmaz, 2008, s.41)

60 Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) Tarafından Kabul Edilen “WIPO İcralar ve Fonogramlar Andlaşması” ve “WIPO Telif Hakları Andlaşması”na Katılmamız Hakkında Karar.

Almanya, Birleşik Krallık, İspanya ve Fransa, Dünya Ticaret Örgütüne 1 Ocak 1995 yılında üye olmuş (World Trade Organization [WTO], 2013), Türkiye, TRIPS'i (Dünya Ticaret Örgütü Sözleşmesi'ni) 95/6525 kanun karar no ile 1995⁶¹ yılında kabul etmiştir (Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar, 1995).

Sonuç

Telif haklarının korunmasında sınai mülkiyet haklarında olduğu gibi eserin ekonomik değerinin oluşması önemlidir. Yani, yazar hakkı kapsamında kanunlaştırma çalışmalarında gelişim, eserlerin çok sayıda çoğaltılabilmesi ile başlamış ve ekonomik değere ulaşması ile bu çalışmaların sayısı artmıştır.

Giriş kısmında da ifade ettiğimiz gibi Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ülkemizde 1952 yılından beri uygulanmakta olup, bu Kanun'da farklı yıllarda değişikliklere gidilmiştir. Halen, gerek günün koşulları ve ihtiyaçlarına, teknolojideki hızlı değişime bağlı olarak, gerekse de, aynı zamanda, Avrupa Birliği'nin direktiflerine ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak Kanunun yeniden düzenlenmesine dair çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Günümüzde bile bu konularda çalışmaların devam ettiği bilinmektedir. Bu değişiklik çalışmalarını, telif konusunda öncü devletlerin mevzuatlarında da yürütülmektedir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bakımından incelediğimiz eser ve eser çeşitlerinde çok sayıda eser türleri bulunsun da bunlardan bilgisayar programları özellik göstermektedir. Ancak bu, eser türleri ile ilgili olarak devletlerin telif koruması açısından sorunları bulunmaması anlamına gelmemektedir. Bu çerçevede her ülkenin yazma eserleri ile ilgili telif kapsamında karşılaştığı sorunların olduğu bilinmektedir. Bilgisayar programları ilim ve edebiyat eseri olarak hukukumuzda diğer Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi girmiştir. 4110 sayılı yasa ile 1995 yılında FSEK ilim ve edebiyat eseri olarak sayılan bilgisayar programları temelini Avrupa Birliği'nin 1991.250.EEC Direktifi'nden almıştır. Bunun dışında bilgisayar programları ile ilgili olarak WIPO Telif Hakları Sözleşmesi, Bern gibi uluslararası sözleşmelerde de bu yönde hükümler bulunmaktadır.

Çalışmada içerik analiz yöntemi ile örnek olarak alınan dünyada bu alanda öncü olan İspanyol, Alman, Fransız ve Birleşik Krallık Telif Hakları Kanunları zaten bu ülkeler AB üyesi olduklarından eser ve eser çeşitleri açısından başta olmak üzere özellikle bilgisayar programlarının eser olarak korunması bakımından bir uyumsuzluk bulunmamaktadır.

Eser çeşitleri açısından büyük farklılıklar olmamakla birlikte, daha önce ifade edildiği gibi Fransız Telif Hakları Kanununda L112-2 maddesinin 14'üncü bendi moda ile ilgili eser çeşitlemesini içermekte olup bu kategori, bizim Kanunumuz da kısmen ve detaysız olarak bulunsun da, bahsedilen diğer kanunlarda doğrudan bulunmamaktadır.

61 RG.25.02.1995 tarih ve 22213 sayı.

Bununla birlikte, Türkiye, İspanya, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ın, Bern Sözleşmesi, Roma Sözleşmesi, WIPO Telif Hakları Sözleşmesi, WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması'na taraf olmaları ve Avrupa Birliği Direktiflerine uygun düzenleme yapmalarından dolayı gerek telif hakları açısından yapılan düzenlemelerin gerekse de diğer birçok fikri mülkiyet hakları açısından uyumsuzluk ya da aykırılık bulunmamakta böylece hipotezimiz de belirtildiği gibi doğru çıkmaktadır.

Sonuç olarak, dünyadaki gelişmeler ile birlikte telif mevzuatı konusunda da farklı bakış açıları bulunmaktadır. Her ülke gerek iç mevzuatı olarak gerekse de diğer uluslararası sözleşmelere uyum dolayısıyla kanunlarında gerekli değişiklikleri yapma çabası içerisinde. Genel olarak, uluslararası anlaşmalar asgari koşulları içermekte olup, onaylayan ülkelere kendi iç mevzuatlarında gerekli serbestiyi de sağlamaktadır. Konumuz itibarıyla gerek Türk gerekse de İspanyol, Alman, Fransız ve Birleşik Krallık telif mevzuatları kendi ülkelerine özgü nitelikleri taşısa da bu konuda taraf oldukları direktif ve uluslararası anlaşmaları onaylamaları ve uygulama çabaları dolayısıyla telif kanunları ile ilgili eser ve eser çeşitleri açısından uyumsuzluklar bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Babbie, E.(2007). *The Practice of social research* (11.bs.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Copyright, Designs and Patents Act. (1988). *Copyright, Designs and Patents Act 1988*. 1Eylül 2013 tarihinde <http://forumforstablecurrencies.files.wordpress.com/2013/02/13-02-14-copyright-design-patentsact-1988.pdf> adresinden erişildi.
- Droit D'Auteur. (1992). *Code de la propriété intellectuelle*. 31 Ağustos 2013 tarihinde http://www.legifrance.gouv.fr/telecharger_pdf.do?cidTexte=LEGITEXT000006069414 adresinden erişildi.
- Drucker, P. F. (1997). *Kapitalist ötesi toplum* (B. Çorakçı çev.). İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) Tarafından Kabul Edilen "WIPO İcralar ve Fonogramlar Andlaşması" ve "WIPO Telif Hakları Andlaşması"na Katılmamız Hakkında Karar. (2008). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 26876 (14 Mayıs 2008).
- Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar. (1995). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 22213 (Mük.) (25 Şubat 1995).
- Erel, Ş. N. (2009). *Türk fikir ve sanat hukuku* (3.bs.). Ankara: Yetkin Basımevi.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (1951). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 7981 (13 Aralık 1951).
- Grundgesetz. (1949). *Grundgesetz für Bundesrepublik Deutschland*. <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf> adresinden 31 Ağustos 2013 tarihinde erişildi.
- İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. (1995). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 22341 (12 Temmuz 1995).
- İzmirli, L. A. (2012). İnternet ortamında fikri hakların ihlali ve korunması. Ankara: Seçkin.

- Külcü, Ö. ve Turan, M. (2013). Kamu hukukunda geleneksel ve elektronik iletişim, bilgi ve belge yönetimi uygulamaları. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 266-300.
- Legislation UK. (2014). *Copyright, Designs and Patents Act 1988*. 17 Mayıs 2014 tarihinde <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/data.pdf> adresinden erişildi.
- Ley De Propiedad Intelectual.(1996). *Texto refundido de la ley de propiedad intelectual*. 31 Ağustos 2013 tarihinde <http://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-8930-consolidado.pdf> adresinden erişildi.
- Nal, T. ve Suluk, C. (2012). Fikir ve sanat eserleri. S. Karahan, C. Suluk, T. Saraç, ve T. Nal. *Fikri mülkiyet hukukunun esasları* içinde (ss.37-152). Ankara: Seçkin.
- Öztrak, İ. (1970). Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların korunması yönünden pozitif hukuktaki tarihi gelişim. *AÜSBF Dergisi* 25(3), 1-7.
- Öztrak, İ. (1977). *Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar* (2.bs.). Ankara.
- Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması İle Desteklenmesi Hakkında Kanun. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25529 (21 Temmuz 2004).
- Suluk, C. ve Nal, T. (2012). Genel bilgiler. S. Karahan, C. Suluk, T. Saraç, ve T. Nal. *Fikri mülkiyet hukukunun esasları* içinde (ss.1-36). Ankara: Seçkin.
- T.C. Anayasası. (1982). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 17863 (Mük.) (09 Kasım 1982).
- Tekinalp, Ü. (2005). *Fikri mülkiyet hukuku* (4.bs.). İstanbul: Arıkan.
- THGM. Telif Hakları Genel Müdürlüğü-THGM. (2012a). *Telif hakkı nedir?* 04 Kasım 2013 tarihinde <http://www.telif.gov.tr/ana/sayfa.asp?id=394> adresinden erişildi.
- THGM. Telif Hakları Genel Müdürlüğü-THGM. (2012b). *Edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin Bern sözleşmesi*. 15 Mayıs 2014 tarihinde http://www.telifhaklari.gov.tr/kaynaklar/bolum_dosyalar/2012_03_18_349175.pdf adresinden erişildi.
- Turan, H. S. (2012). *Fikir ve sanat eserlerinin cezai himayesi*. Ankara: Seçkin.
- Türk Dil Kurumu. (2013). *Güncel Türkçe sözlük*. 30 Temmuz 2013 tarihinde <http://www.tdk.org.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2013). *Büyük Türkçe sözlük*. 30 Temmuz 2013 tarihinde <http://www.tdk.org.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Hukuk Sitesi. (2005). *Türk Hukuk Sitesi web sayfası*. 13 Nisan 2013 tarihinde <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=4071> adresinden erişildi.
- Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği. (2013). *Uluslararası sözleşmeler*. 30 Temmuz 2013 tarihinde <http://www.ilesam.org.tr/sayfa1.asp?id=1158#2> adresinden erişildi.
- Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25294 (19 Kasım 2003).
- Urheberrechtsgesetz. (1965). Gesetz über Urheberrecht und verwandte. *Schutzrechte*. 31 Ağustos 2013 tarihinde <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/urhg/gesamt.pdf> adresinden erişildi.
- World Intellectual Property Organization. (2010). *United Kingdom*. 30 Temmuz 2013 tarihinde <http://www.wipo.int/export/sites/www/wipolex/en/notes/gb.pdf> adresinden erişildi.

- World Intellectual Property Organization. (2011). *Verfassungsrecht und Urheberrecht*. 30 Temmuz 2013 tarihinde http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=225226 adresinden erişildi.
- World Intellectual Property Organization. (2013). *WIPO administered treaties*. 30 Temmuz 2013 tarihinde http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=17 adresinden erişildi.
- World Intellectual Property Organization. (2013). *WIPO administered treaties*. 30 Temmuz 2013 tarihinde http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=16 adresinden erişildi.
- World Trade Organization. (2013). *Members and observers*. 30 Temmuz 2013 tarihinde http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. ve Dalkıran, Ö. (2012). Türkiye'nin bilim-teknoloji politikalarında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 57-81.
- Yılmaz, M. (2008). *Kütüphane ve enformasyon merkezlerinde telif hakları sorunu*. İstanbul: Beşir.